

Kadernota 2021

Samen uit de coronacrisis

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
2 Beleidsmatige ontwikkelingen in het land en de stad	4
2.1 Ontwikkelingen in Hilversum.....	4
2.2 Doorkijk effecten Corona.....	5
2.3 Speerpunten college.....	7
3 Financiële kadernota	9
3.1 Vertrekpunt kadernota	11
3.2 Financieel Meerjarenperspectief 2022 – 2025.....	12
4 Uitgangspunten voor begroting 2022	21
5 Investerings in de stad	22
5.1 Systematiek van gebiedsontwikkeling en toerekening directe VAT-kosten en fasegericht werken	23
5.2 Financieel kader in deze kadernota.....	25
5.3 Welke effecten heeft een voorgenomen gebiedsontwikkeling op de ontwikkeling van de financiële positie en kengetallen?	27
5.4 Bestuurlijke aandachtspunten grote projecten.....	30
6 Liquiditeit 2022-2025	32
7 Effecten kadernota.....	34
7.1 Reserves.....	34
7.2 Omvang weerstandsvermogen & ratio's.....	35
7.3 Incidentele baten en lasten	37
8 Van kadernota naar begroting	38
9 Tot slot	40

1 Inleiding

Voor u ligt de kadernota 2021 van de gemeente Hilversum. Deze kadernota maakt keuzes en biedt inzicht in het financieel perspectief van de gemeente, uitdrukkelijk met de kennis van dit moment en vormt het uitgangspunt voor het opstellen van de programmabegroting 2022-2025. Nieuwe inzichten kunnen er de komende maanden ongetwijfeld toe leiden dat het in deze kadernota geschetste perspectief moet worden bijgesteld.

Het motto van de vorige kadernota 'zorgen voor vandaag, koers houden voor de toekomst' is nu – iets meer dan een jaar na de start van corona – onverminderd actueel. Daar gaan we mee door en geven we uitvoering aan door te blijven investeren in de stad en haar inwoners en in te zetten op de veerkracht in de samenleving.

Het gepresenteerde beeld in deze kadernota 2021 biedt een ogenschijnlijk comfortabele uitgangspositie. Echter, met inachtneming van de geschetste risico's is het scherp aan de wind zeilen.

In het coalitieakkoord 'Aan de Slag' hebben wij over de volle breedte ambities verwoord voor de bestuursperiode 2018-2022: economie en werk, duurzaamheid, wonen, leefbaarheid, cultuur, sport, veiligheid, bereikbaarheid, de zorg voor Hilversummers en ruimtelijke kwaliteit. Als college hebben wij de beschikbare ruimte hiervoor benut.

Er zijn mooie resultaten geboekt in de afgelopen jaren. Daarnaast hebben zich verzwarende omstandigheden voorgedaan met een effect op de samenleving en op het financieel perspectief. Bijvoorbeeld door de sterke toename van het beroep op voorzieningen in het kader van de Wet maatschappelijke ontwikkeling (Wmo) en Jeugdwet, maar uiteraard ook als gevolg van de coronapandemie. Samen met de inwoners, ondernemers en gemeenteraad wordt er hard gewerkt en zijn er al de nodige resultaten geboekt. Het werk is echter nooit af en zeker nu niet.

2 Beleidsmatige ontwikkelingen in het land en de stad

2.1 Ontwikkelingen in Hilversum

De kadernota 2020 kwam nog geen twee maanden na de uitbraak van het coronavirus en de lockdown van de Nederlandse samenleving tot stand. Naast de onzekere financiële gevolgen van de coronacrisis, werd Hilversum sowieso al geconfronteerd met een aanzienlijk meerjarig financieel tekort. Inmiddels zijn we een jaar verder. Hoewel er met de steeds grootschaliger toegediende vaccinaties langzaam enig perspectief voor een normale, open, vrije samenleving lonkt, is de kille realiteit niettemin dat Nederland en Hilversum zwaar gebukt gaan onder de effecten van de crisis. Mensen zijn hun baan kwijt geraakt, ondernemers hebben maanden of zelfs bijna een jaar nauwelijks zaken kunnen doen en zien hun levenswerk verloren gaan. Jongeren hebben noodgedwongen hun sociale leven al een jaar lang on hold moeten zetten. Culturele instellingen moeten al een jaar lang zowel publiek als inkomsten missen. Mensen zijn moe en snakken naar een zorgeloze zomer.

Onder dit gesternte is de kadernota 2021 opgesteld. Een kadernota die voortbouwt op het oplossen van de grote tekorten van voorgaand jaar en de nog altijd voortdurende onzekerheid over de financiële impact van corona, maar ook een kadernota die de blik op de toekomst van Hilversum heeft gericht. In dit complexe financiële krachtenveld, is de kadernota op de volgende vier fundamenten gestoeld:

1. Hilversum en haar inwoners uit de coronacrisis loodsen staat centraal. Om te voorkomen dat we straks geconfronteerd worden met een leegstaand centrum, sportclubs in financiële nood, jongeren zonder stageplek en een verschaald cultureel landschap, doet het college er alles aan om samen met Hilversum en de Hilversummers sterker uit de crisis te komen. Daarbij worden stevige uitgaven niet uit de weg gegaan. De reserve Covid-19 is het belangrijkste financiële instrument, het college zal niet schuwen om een aanvulling uit de algemene reserve indien nodig aan de raad voor te leggen.
2. De zorg voor de Hilversummers is onverminderd. De inwoners en ondernemers van Hilversum zijn al zwaar getroffen door deze ongekennde crisis, ook financieel, en moeten zo veel mogelijk worden ontzien. Daarom is het uitgangspunt dat woonlasten maximaal met de inflatie verhoogd worden. Maar eventuele verhoging daarboven sluiten we in het uiterste geval niet uit.
3. Een structureel sluitende begroting, zowel voor 2022 als meerjarig is het doel. Alleen incidentele tekorten die samenhangen met de coronacrisis worden geaccepteerd. Overige incidentele tekorten worden zoveel mogelijk door middel van incidentele inkomsten gedekt. Het college kiest voor deze benadering om enerzijds alles aan te wenden om Hilversum sterk uit de crisis te laten komen, maar tegelijkertijd de algemene reserve en de financiële slagkracht robuust te houden naar de toekomst toe.
4. Investeren in de toekomst van Hilversum. Grote projecten die de vele uitdagingen van deze toekomst adresseren, zoals de uitvoering van Gebiedsagenda 1221, het Arenapark, het nieuwe stationsgebied et cetera zullen daarom worden voortgezet, met maximaal oog voor financiering van medeoverheden.

2.2 Doorkijk effecten Corona

Ruim een jaar na de eerste lockdown als gevolg van het coronavirus worden we nog steeds beheerst door ditzelfde virus. Na de tweede golf in het najaar van 2020 en de daaruit voortkomende nieuwe lockdown worden de maatregelen zeer voorzichtig en stap voor stap beoordeeld en daar waar mogelijk versoepeld. De rek raakt er steeds verder uit. Zowel in het uithoudingsvermogen van de burger, maar zeker voor ondernemers, instellingen en verenigingen die in sommige gevallen al een jaar stil liggen en hiermee financieel ernstig worden geraakt.

Daar waar mogelijk heeft men werkzaamheden en activiteiten zo snel als mogelijk opnieuw opgestart, of heeft men noodzakelijke aanpassingen doorgevoerd. Tegelijkertijd is er nog geen zekerheid over de langdurige gevolgen en de problemen die op kortere termijn nog op ons af kunnen gaan komen. Dit heeft uiteraard alles te maken met de snelheid waarmee de samenleving weer opgestart zal gaan worden en de beperkende maatregelen en steunregelingen van het rijk. In de recent ontvangen brief 'Compensatiepakket coronacrisis medeoverheden maart 2021' zijn gemeenten vooruitlopend op de meicirculaire geïnformeerd welke aanvullende middelen beschikbaar komen.

Als gemeente is het belang rond de ontwikkelingen van de maatregelen, ofwel aanvullende steunmaatregelen groot. Dit in het licht van risicoanalyse en mogelijkheden om tijdig de juiste maatregelen te kunnen nemen. Waar nodig worden de effecten bijgesteld naar de huidige situatie en de verwachtingen voor de komende tijden. Na de coronabrief in oktober 2020 en het coronadebat van 11 maart wordt in deze kadernota een doorkijk gegeven in de risico's en kansen op een vijftal beleidsvelden. Beleidsvelden waar de impact van de coronacrisis groot is zijn arbeidsmarkt en de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt, inkomensvoorzieningen, cultuur, sport en de energietransitie.

- *Arbeidsmarkt:* Hilversum heeft een weinig diverse arbeidsmarkt, de mediasector is verantwoordelijk voor een kwart van de werkgelegenheid. De huidige situatie heeft digitale ontwikkelingen nog sneller doen gaan en innovaties zorgen ervoor dat de industrie nu in rustiger vaarwater komt. De Hilversumse horeca, MKB, ondernemers zijn hard geraakt. Bij nu sneller versoepelende maatregelen is de kans aanzienlijk dat herstel mogelijk blijft. Hilversum is niet afhankelijk van toerisme en omzet komt daardoor veelal bij de eigen inwoner vandaan. Indien versoepelingen nog langer op zich laten wachten zijn de vooruitzichten somberder. Hoe langer dit duurt, hoe groter de nadelige gevolgen zullen zijn. Zeker als de nu bestaande rijkssteun wordt afgebouwd. Sectoren zullen te maken krijgen met ernstige structurele omzetsdalingen waarbij het onontkoombaar is dat bedrijven zullen verdwijnen.
- *Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt:* Het blijft van zeer groot belang om te stimuleren dat er afstemming plaatsvindt tussen het onderwijs en de Hilversumse arbeidsmarkt. Door de crisis zijn er met betrekking tot onderwijs knelpunten ontstaan en is het van groot belang de kansen voor de jeugd op de arbeidsmarkt te verbeteren. Voorkomen moet worden dat er een nog grotere mismatch ontstaat in het vraag en aanbod tussen de starters en de arbeidsmarkt.
- *Inkomensvoorzieningen:* Als gevolg van de coronacrisis is er ook in Hilversum veel aanspraak gemaakt op de (tijdelijke) steunmaatregelen voor ondernemers en zzp'ers. Er is nog geen grote

stijging waar te nemen bij de aanvragen voor minimaregelingen, echter is de kans aanwezig dat dit nu gaat starten. De oorzaak hiervan is enerzijds dat een jaar na de start van de crisis en de inkomensval van velen men nu mogelijk aanspraak kan maken op deze regelingen en anderzijds omdat we vanaf het begin van het tweede kwartaal vol inzetten op communicatie over deze regelingen. Het is op dit moment nog niet te zeggen hoe hoog de instroom zal zijn. De hoogte van dit risico is daardoor nog niet zeker. De gemeente kan het risico beheersen (erger voorkomen) door tijdig aanbod te doen op het vlak van schuldenpreventie en begeleiding heroriëntatie ondernemers. Zolang de regelingen gesteund blijven door het Rijk zijn de risico's voor de gemeente financieel niet groot.

- *Sport en cultuur:* Het belang van sport en cultuur in de samenleving is groot, echter heeft de coronacrisis een flinke slag toegebracht aan de sport- en cultuursector. Deze sectoren hebben het zwaar te verduren, steun wordt daar waar mogelijk gegeven. De huidige maatregelen, maar ook de verwachte lange termijn effecten vragen om innovatie. Er wordt hard gewerkt aan de mogelijkheden voor hybride evenementen om de cultuursector weer op gang te helpen. Met de start van de pilots testen voor toegang tot evenementen is er ook in Hilversum een start gemaakt met het organiseren van testevenementen, zoals in de Vorstin. Echter bestaat het risico dat het aanbod drastisch wordt beperkt door het langer voortduren van de maatregelen. Kleinere (amateur) verenigingen hebben het moeilijker dan grotere en hoewel sportverenigingen te maken hebben met een veelal trouw ledenbestand, zal dit in gevaar worden gebracht bij het langer voortzetten van de maatregelen. De invulling van evenementen zowel op het gebied van cultuur als sport zal bij het aanblijven van de maatregelen bovendien veel vragen van de inrichting van onze openbare ruimte. Dit doordat deze intensiever dan voorheen gebruikt zal worden, onder meer als vervanging van cultuur en sport in binnenruimtes.
- *Energietransitie:* Als gemeente staan wij voor een grote transitie op het gebied van energie. Er is een kleine vertraging opgetreden in het bereiken en stimuleren van huishoudens in energiebesparende maatregelen. Dit doordat informatie/participatiebijeenkomsten over verduurzaming van woningen niet konden doorgaan en energiecoaches niet hun coach- en advieswerk op locatie konden doen. De lockdown heeft echter het belang van groen hoog op de agenda gezet. Samen met Rijk, provincies en de bestuurlijke netwerken wordt er gewerkt aan de overgang van een kleinschalige aanpak op huishouden- en wijkniveau naar een aanpak op grotere schaal. Daarmee samenhangend zal voor betaalbaarheid en uitvoerbaarheid duurzame energie als groeisector neergezet en gestimuleerd worden. In Hilversum is een tekort aan geschoolde technische (installatie) deskundigen om de transitie vorm te blijven geven, hiervoor liggen kansen in de aansluiting met het onderwijs én bedrijfsleven in de regio. Samen met rijk, provincies en de bestuurlijke netwerken wordt er gewerkt aan de overgang van een kleinschalige aanpak op huishouden- en wijkniveau naar een aanpak op veel grotere schaal. Daar is wel meer geld voor nodig, vandaar dat de gemeente in VNG en G40-verband een actieve lobby voert richting rijk (kabinetsformatie) om met middelen te komen. Uit onderzoek blijkt een structureel bedrag van €600 miljoen nodig voor de organisatie van gemeenten om de opgaven uit het Klimaatakkoord uit te voeren. Daar bovenop zal het rijk ook meer middelen ter beschikking moeten stellen om de gebouwde omgeving van het aardgas af te krijgen. Dat gaat nu nog via Proeftuinen (zoals De Meent), maar ook dat moet opgeschaald worden. Daarmee samenhangend zal voor betaalbaarheid en uitvoerbaarheid duurzame energie als groeisector neergezet en gestimuleerd worden. Echter, als de crisis langer doorloopt met de daarbij behorende financiële

effecten bestaat het risico dat investeringen en capaciteit achterblijven bij hetgeen dat nodig is om de transitie te kunnen bewerkstelligen. Bij een terugval in de economie blijft politieke steun hierin noodzakelijk om de trekkersrol van de overheid in stand te houden.

2.3 Speerpunten college

Met het verschijnen van deze kadernota gaat ook het laatste jaar in van deze bestuursperiode.

Er zijn in de coalitieperiode mooie resultaten geboekt. Echter er hebben zich ook verzwarende omstandigheden voorgedaan met een effect op de samenleving en op het financieel perspectief. Bijvoorbeeld de sterke toename van het beroep op Wmo en Jeugdwet en uiteraard ook de coronapandemie.

Het college heeft, naast alle thema's die constante aandacht vragen, een aantal speerpunten voor de komende tijd op het gebied van het fysieke domein, het sociaal domein en economie, duurzaamheid en overige onderwerpen.

Fysiek domein

Binnen het fysieke domein is er voor 2021 en 2022 nog een divers aantal speerpunten.

- Aanbieden van een Woonvisie aan de raad ter besluitvorming. Daarnaast het vastleggen van de prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties.
- Ambitie is te komen tot een vastgesteld bestemmingsplan Philipshof en Crailo. Dit betreft ook de planvorming op vraagstukken rondom het zwembad en Werf 35. Daarnaast wordt het dossier Talpa Bergweg wordt afgerond.
- Definitief ontwerp voor de ontwikkeling rondom de kleine spoorbomen.
- Aanbieden aan de raad van het structuurvisie voor het Bruisend hart en een uitvoeringsnota voor het Stationsgebied. Voor het Arenapark is het stedenbouwkundig plan in voorbereiding.
- Het voorbereiden van nota grondprijsbeleid in relatie met alle gebiedsontwikkeling.
- Voorbereiden van plannen voor de doorontwikkeling van het Media Park, het Kerkbrink Mediaplein en Hilversum Lab.
- De mobiliteitsvisie is inmiddels aan de raad voorgelegd. Een nota over parkeren volgt.

Sociaal domein

Het sociaal domein heeft de continue aandacht, waarbij onze gezamenlijke inspanningen erop gericht zijn om onze inwoners, waar nodig, te blijven ondersteunen. Ook in de toekomst. Hiervoor is er in 2021 en 2022 aandacht voor:

- Door o.a. het regionale actieprogramma 'Naar een financieel gezond sociaal domein' verhogen wij de grip op WMO en Jeugd. Wij komen hiervoor met specifieke maatregelen naar de raad.
- Het nieuwe beleidsplan bescherming en opvang is in voorbereiding.
- Er is aandacht voor het wendbaar blijven inspelen op de veranderende arbeidsmarkt.
- De plannen en een aanvraag voor een investeringskrediet Nieuwe Lelie zal aan de raad worden voorgelegd.

- De implementatie van de nieuwe wet inburgering, die op 1 januari 2022 in werking treedt.

Economie, duurzaamheid en overige onderwerpen

Deze bestuursperiode is er aandacht voor:

- Herijken van het cultuurbeleid en de bijbehorende basisinfrastructuur (Bis). Hierbij zal in het gesprek met de raad worden besproken of de ambities en het budget met elkaar in overeenstemming zijn.
- Met de blik op de toekomst werken we aan het Economisch perspectief richting 2040 en aan de agenda Economie & Media 2022-2023, waarbij ruimte voor werk en het faciliteren van de doorontwikkeling van de mediasector speerpunten zijn.
- Herijken van de centrumvisie, als onderdeel van de herstelagenda, met als doel nieuwe functies toe te voegen aan een compacter centrumgebied.
- We werken in regionaal verband aan de Human Capital Agenda om de uitdagingen post-Corona in sectoren met krimp, maar juist ook in tekortsectoren (ICT, techniek, zorg, onderwijs) het hoofd te bieden. Doel is bij te dragen aan een weerbaardere en wendbaardere beroepsbevolking.
- Er wordt gewerkt aan de educatie agenda.
- De Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 Noord-Holland Zuid wordt aan de raad voorgelegd ter vaststelling. Daartoe zijn diverse acties en samenwerkingen gestart met de regio Gooi en Vechtstreek, met de energiecoöperaties, de participatiecoalitie en onze eigen Green Dealcoaches.
- De Transitievisie Warmte (TVW) wordt aan de raad voorgelegd. Daarbij wordt ook participatietraject opgesteld, waarbij gezocht wordt naar mogelijkheden en kansen om wijken of delen daarvan voor te bereiden op de omschakeling naar een alternatief voor aardgas.
- Vaststellen van de Hilversumse aanpak vuurwerk oud & nieuw
- De aanpak ondermijning wordt geïmplementeerd.

Coronaherstelplan

We werken aan een sociaaleconomische herstelagenda voor na de coronacrisis. De herstelagenda pakt problemen aan en benut kansen voor korte termijn en houdt tegelijkertijd rekening met duurzaam herstel op de (middel)lange termijn. We komen in oktober 2021 met de herstelagenda naar de raad. De looptijd van de herstelagenda wordt in eerste instantie ongeveer een jaar. Het is aan het nieuwe college om te bepalen wat er voor het herstel op de langere termijn eventueel nodig is.

In haar aanpak kijkt het college naar hoe Hilversum ervoor stond voorafgaand aan de coronacrisis op relevante thema's als werken, verdienen, leren, verplaatsen, zorgen, wonen, ondernemen en (samen)leven. Vervolgens wordt het herstelplan opgebouwd aan de hand van de ontwikkelingen uit de coronacrisis die de meeste impact hebben gehad op Hilversum – de zogenaamde rode draden, beschreven in de Coronabrief van 21 oktober 2020 en besproken tijdens het coronadebat in maart 2021 (economie in zwaar weer, kansenongelijkheid neemt toe, 'levendige stad' onder druk en nieuwe veiligheidsrisico's). Deze rode draden worden aangevuld met nieuwe ontwikkelingen die door de langer durende crisis aan het licht zijn gebracht.

3 Financiële kadernota

Deze kadernota biedt inzicht in het financieel perspectief van de gemeente, uitgaande van de kennis van dit moment. Het vormt een uitgangspunt voor het opstellen van de programmabegroting 2022-2025.

Circulaires gemeentefonds

De rijksoverheid informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de uitkering van het gemeentefonds doorgaans via circulaire in mei, september en december. De meicirculaire wordt gebaseerd op de Voorjaarsnota, de septembercirculaire op de Miljoenennota. Afhankelijk van de snelheid en samenstelling van de coalitievorming ontstaat duidelijkheid over het moment van verschijnen van de circulaire en nog belangrijker, de inhoudelijke financiële gevolgen.

Bij het opmaken van deze gemeentelijke kadernota is de meicirculaire nog niet beschikbaar, maar het is te verwachten dat in de komende circulaire effecten zichtbaar worden van de maatregelen van het Rijk, die mede het gevolg zijn van de coronacrisis. Welke effecten dat zijn en welke gevolgen die hebben voor de uitkering uit het gemeentefonds aan de gemeente Hilversum is ten tijde van het gereedkomen van deze kadernota nog niet duidelijk.

Herverdeling gemeentefonds

Volgens de meest recente inzichten kan Hilversum rekening houden met een positief effect op de algemene uitkering uit de herverdeling van het gemeentefonds. De eerste uitkomsten van het onderzoek naar de verdeling van het gemeentefonds over de 355 gemeenten in Nederland wijst dat uit. De grote herverdeeleffecten tussen gemeenten waren voor de minister aanleiding om nader onderzoek naar de nieuwe verdeling te doen en deze een jaar later in 2023 door te voeren. Dit heeft voor vele gemeenten substantiële effecten en uiteraard verweren met name de nadeelgemeente zich tegen de herverdeling. De besluitvorming over de herverdeling is door het kabinet doorgeschoven tot na de verkiezingen. De verwachting is dat pas tegen het einde van dit jaar duidelijk wordt hoe de verdeling voor Hilversum uitpakt. In deze kadernota hebben we, gezien de onzekerheid, nog geen rekening gehouden met een eventueel herverdeeleffect.

Coronacrisis

Het afgelopen jaar stond in het teken van kortetermijnmaatregelen om de ontstane crisissituatie het hoofd te bieden. Als lokale overheid staat de gemeente Hilversum dicht bij de inwoners en ook in deze moeilijke tijd staat de gemeentelijke organisatie klaar om inwoners en bedrijven te ondersteunen met goede informatie, vertaling van landelijke maatregelen en de uitvoering van landelijke regels, zoals de ondersteuning aan kleine zelfstandigen en zzp'ers.

Het gaat op dit moment dus voornamelijk om het hier en nu en het bestrijden van de directe gevolgen van de coronacrisis. Voor 2022 en verder spelen juist de indirecte gevolgen van de coronacrisis een grote rol, met name op economisch vlak. Op dit moment is er echter nog erg veel onzeker.

Met deze toekomstige onzekere financiële effecten van de coronacrisis, hebben wij nog geen rekening kunnen houden. Te verwachten valt dat die effecten zich op verschillende plaatsen in de begroting zullen manifesteren: uitkeringen op grond van de Participatiewet, extra beroep op

jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning, maar ook ondersteuning van instellingen, risico op oninbare vorderingen en lagere belastingopbrengsten, lagere huuropbrengsten, gevolgen voor het woningbouwprogramma, etc. Wij doen onderzoek naar de impact van de crisis. Richting de programmabegroting 2022 - 2025 is meer zicht op het verloop van de coronacrisis en de daaruit voortvloeiende structurele gevolgen.

Met het instellen van de reserve Covid-19 heeft de gemeente Hilversum incidenteel financiële middelen beschikbaar om de noodzaak in de samenleving te ondersteunen. Door de financiële impactanalyse bewaken we de toereikendheid van de reserve Covid-19.

Jeugd en Wmo

Door een sterke toename van het beroep op de voorzieningen zagen we ons genooddaakt om bij de programmabegroting 2021 de budgetten voor de jeugdzorg en Wmo aan te passen op het tot dan bekende niveau. Dit betekende een verhoging van € 3,2 mln voor jeugdzorg en € 2,8 mln voor Wmo. Het sociaal domein is een continu onderwerp van aandacht en sturing. De gemeenteraad wordt daarover regelmatig geïnformeerd. We zetten in op mogelijkheden tot kostenbeheersing op beleid en uitvoering van de jeugdzorg en Wmo en we blijven via onze landelijke netwerken lobbyen voor extra middelen. Dit laatste om aandacht te blijven vragen bij het Rijk voor aanvullende middelen. Om dat kracht bij te zetten heeft de gemeente Hilversum de tijdelijk verhoogde bate van € 2 mln. vanaf 2023 structureel als stelpost opgenomen in programmabegroting 2021. Bij de begroting 2020 waren de incidentele inkomsten van € 1,4 mln. voor jeugd op basis van positief advies van de toezichthouder structureel begroot. Daarnaast is er vanaf 2022 een taakstelling in de begroting begroot (2022: € 900.000, vanaf 2023: € 1,2 mln.). Met behulp van het regionale actieprogramma 'Naar een financieel gezond sociaal domein' moet deze taakstelling worden gerealiseerd.

Op het moment van opstellen van deze kadernota zijn de definitieve resultaten 2020 vanuit de regio Gooi en Vechtstreek voor Jeugd en Wmo nog niet bekend. De mogelijke effecten hiervan kunnen niet eerder dan bij de begroting 2022 worden verwerkt. Daarmee zijn de nu opgenomen bedragen de laatst bekende gegevens. In de uitwerking richting de begroting wordt ook gekeken of demografische wijzigingen in Hilversum effect hebben op de uitgaven.

We moeten besturen in onzekerheid

Deze onzekerheden maken het lastig om nu ingrijpende keuzes te maken. Het college komt in deze kadernota dan ook niet met voorstellen voor nieuw beleid maar heeft zich beperkt tot het doorrekenen van effecten van bestaand beleid en voorgenomen investeringen in de stad.

Het college heeft het tekort vanuit de programmabegroting van 1,4 mln terug weten te dringen naar een tekort van 0,5 mln. De latere jaren laten een positief beeld zien.

Echter, in deze kadernota zijn een aantal forse onzekerheden geschetst die van negatieve invloed kunnen zijn op dat gepresenteerde meerjarenbeeld.

Het gepresenteerd beeld biedt dus een ogenschijnlijk comfortabele uitgangspositie. De jaarrekening 2020 toont een prima weerstandratio en er is nog steeds sprake van een reëel begrotingsevenwicht: onze ramingen zijn volledig, realistisch en haalbaar.

Maar met inachtneming van de geschetste risico's is voorzichtigheid geboden.

3.1 Vertrekpunt kadernota

Het vertrekpunt van deze kadernota is de vastgestelde programmabegroting 2021 - 2024. Deze stand ziet er als volgt uit:

	2022	2023	2024	2025
Oorspronkelijke begroting 2021 - 2024	1.444.726	-224.476	-571.276	1.363.687

In de programmabegroting 2021 is een aantal taakstellingen / stelposten opgenomen. Het eventueel niet realiseren van deze posten heeft een nadelig effect op het meerjarenbeeld.

Het betreft de volgende posten.

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Financieel beleid / VAT kosten	-1.000.000	-1.500.000	-2.000.000	-2.000.000
Inkomende subsidies verhogen	-580.000	-700.000	-700.000	-700.000
Efficiënte bedrijfsvoering	-50.000	-100.000	-150.000	-150.000
Inkomsten jeugd algemene uitkering	-1.432.000	-3.433.000	-3.433.000	-3.433.000
Totaal	-3.062.000	-5.733.000	-6.283.000	-6.283.000

Financieel beleid / VAT-kosten

In de vernieuwde notitie Materiele vaste activa van de commissie BBV is expliciet omschreven dat de zogenoemde directe personele kosten (de uren van zowel interne als externe medewerkers) toegerekend dienen te worden aan de investering.

Het voorstel in de financiële verordening 2022 is om de directe VAT-kosten te activeren op basis van de gewijzigde financiële wet- en regelgeving (het BBV). In de financiële verordening heeft het college voorgesteld dat immateriële kosten voor het realiseren van een bepaald actief in eigendom van de gemeente geactiveerd worden vanaf het moment dat het inhoudelijk en financieel kader is vastgesteld of het investeringskrediet is vrijgegeven door de gemeenteraad. Immateriële kosten in de fase(n) daarvoor worden in Hilversum niet geactiveerd.

Doorrekeningen van de projecten in de openbare ruimte geven aan dat dit tot voldoende dekking leidt voor de jaren 2021 en 2022 en zeker ook voor een groot deel structureel. De berekening en dekking voor de latere jaren is afhankelijk van de projecten portfolio.

Inkomende subsidies

Door het uitvoeren van een subsidiescan worden subsidiemogelijkheden over de verschillende beleidsterreinen in beeld gebracht. Er worden voor meerdere doeleinden subsidies binnengehaald. Het realiseren van deze taakstelling is afhankelijk van de toegekende subsidies en of deze ten gunste van de exploitatie dan wel investeringen/grondexploitaties gaan komen. Gezien de bestuurlijke ambities op verschillende gebieden heeft het college een positieve verwachting waar het gaat om het binnengaan van subsidies.

Efficiënte bedrijfsvoering

Deze korting is taakstellend op de bedrijfsvoeringbudgetten en is daarmee gerealiseerd. Beheersing van deze taakstelling wordt gedaan via de planning en controlcyclus.

Inkomsten jeugd algemene uitkering

Bij het opstellen van deze kadernota hebben we nog geen aanleiding om de inschatting vanuit de programmabegroting 2021 bij te stellen. Duidelijk is dat de tekortschietende budgetten voor jeugdzorg een probleem vormen voor vele gemeenten. De gemeenten komen jaarlijks 1,7 miljard euro tekort. Daarom rest de VNG naar eigen zeggen geen andere uitweg dan een stap zonder precedent: een arbitragecommissie moet het geschil beslechten. De bestuurlijke arbitrage, waarin een onafhankelijke 'commissie van wijzen' over het conflict zal oordelen, is een unicum in de al langer verstoorde verhoudingen tussen gemeenten en de rijksoverheid met als aanleiding de penibele financiële situatie waarin veel lokale overheden verkeren. De verwachting is dat medio mei 2021 een uitspraak volgt uit deze arbitragezaak.

Ruim twee van de drie gemeenten kampen met financiële tekorten. De belangrijkste oorzaak: de zorgtaken die ze in 2015 overnamen van het Rijk – inclusief fikse bezuinigingen. Met name de jeugdzorg is een financieel zorgenkind. Daarop komen gemeenten 1,6 tot 1,8 miljard euro per jaar tekort, bleek in december uit onderzoek in gezamenlijke opdracht van de betrokken ministeries (Volksgezondheid, Financiën en Binnenlandse Zaken) en de VNG. Bij de begroting 2020 zijn de incidentele inkomsten van € 1,4 mln. voor Jeugd structureel begroot. Hiervoor is toen landelijk positief geadviseerd door de toezichthouder. Daarbovenop is er bij de begroting 2021 een extra stelpost op de inkomsten opgenomen van € 2 mln. structureel vanaf 2023.

Wanneer we de effecten voor Hilversum van deze arbitragezaak in beeld hebben, informeren we de raad daarover.

3.2 Financieel Meerjarenperspectief 2022 – 2025

Deze kadernota laat het volgende financiële beeld zien:

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Oorspronkelijke begroting	1.444.726	-224.476	-581.276	1.363.687
Stadsontwikkeling	-1.003.830	-1.804.272	-1.944.000	-1.200.000
Ruimtelijk onderhoud	348.582	334.582	309.582	321.000
Maatschappelijke opgave	689.468	1.299.000	1.481.000	934.000
Bedrijfsvoering & organisatie	1.085.500	1.204.000	1.006.000	986.000
Financiering & Inkomsten	229.000	-221.000	-744.000	-1.064.000
Indexatie	-2.250.000	-2.250.000	-2.250.000	-2.250.000
Totaal kadernota	543.446	-1.662.166	-2.722.694	-909.313

Hieronder volgt per onderdeel een toelichting op de financiële ontwikkeling.

Stadsontwikkeling

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Bouwleges	-273.000	-1.776.000	-2.298.000	-1.454.000
Omgevingswet	270.000	0	0	0
Projecten en grondexploitaties	-1.217.830	-332.272	50.000	-50.000
Verkeer en vervoer	217.000	304.000	304.000	304.000
Totaal	-1.003.830	-1.804.272	-1.944.000	-1.200.000

Bouwleges

Er wordt ook de komende jaren volop gebouwd in Hilversum. Dit heeft een positief effect op de opbrengsten van de bouwleges. In de komende jaren worden extra opbrengsten verwacht voor onder andere de Philipslocatie, diverse projecten die onderdeel zijn van het Integraal Huisvestingsplan onderwijs, het Stationsgebied, deelprojecten 1221 en het Evert Kroonbad. Deze opbrengsten komen bovenop de structurele baten op bouwleges.

De opbrengsten bouwleges vanuit de projecten is geraamd op € 0,6 mln (2022), € 1,9 mln (2023), € 2,4 mln (2024) en € 1,6 mln (2025). Deze groei heeft echter wel tot gevolg dat er extra juridische formatie en advieskosten nodig is om de extra projecten het hoofd te bieden. Dit betreft € 347.000 (2022), € 214.000 (2023) en vervolgens vanaf 2024 structureel € 160.000.

Omgevingswet

Op 3 maart is het herzien bestuurlijk plan van aanpak Omgevingsvisie vastgesteld. Het doel van dit voorstel is om de planning en het benodigde budget voor de uitvoering van het plan van aanpak Omgevingsvisie te herzien. In dit voorstel is reeds opgenomen dat er voor het jaar 2022 extra budget (€ 270.000) benodigd is voor de uitvoering van fase 3 en 4.

Projecten en grondexploitaties

Hilversum is een stad waar grote ontwikkelingen plaats gaan vinden. Plannen worden gemaakt voor de ontwikkeling in het Bruisend Hart en Arenapark. In de begroting 2021 is reeds budget ter beschikking gesteld voor de stedelijke ontwikkelingen. Dit budget wordt hier ingezet ter dekking van de specifieke kosten voor deze twee projecten. Ook vinden er voorbereidende werkzaamheden plaats voor de ontwikkeling van het Orchideegebied en het Evert Kroonbad (€ 110.000).

Door geplande ontwikkelingen op het Stationsplein kan De Kwekerij op haar huidige plek niet blijven. We gaan onderzoeken of een verplaatsing naar een andere locatie haalbaar is, dan kan de stad langer profiteren van de levendigheid en reuring rondom De Kwekerij. Een optie is een verplaatsing naar het Oosterspoorplein. Voorlopig wordt hiervoor een bedrag ingeschat van €150.000,-. Voor de dekking wordt ook gekeken naar externe bijdragen.

In de voorgaande begroting zijn extra opbrengsten begroot (€ 300.000) voor anterieure overkomsten. Dit blijkt de eerstvolgende jaren niet (volledig) haalbaar; dit vraagt een langere tijd ter voorbereiding. Deze opbrengst wordt voor 2022 volledig teruggedraaid en daarna in de jaren 2023 en 2024 afgebouwd met € 100.000. In 2020 is de (eerste) tariefdifferentiatie vooronderzoeken in de legesverordening opgenomen. I.p.v. € 100 per vooronderzoek betaalt men 0,15% van de bouwsom, met een minimum van € 275 en een maximum van € 5000. Het effect van deze wijziging is gelijk

merkbaar; het aantal vooronderzoeken is gedaald. Of dit alleen het gevolg is van de tariefdifferentiatie of ook vanwege corona is niet duidelijk. Voor 2021 verwachten we op basis van de huidige informatie € 50.000 aan extra inkomsten vanuit de hoogste tariefgroep. Het is nu nog te vroeg om alleen vanuit financieel oogpunt de leges te verhogen, het effect van het verhogen van het drempelbedrag, leidt er toe dat aanvragen (vooral de eenvoudige aanvragen) vooronderzoeken niet meer worden ingediend en er rechtstreeks een omgevingsvergunning wordt aangevraagd. Daarnaast sluit het niet aan bij de concept legesverordening die de VNG onlangs heeft gepresenteerd. Bij deze presentatie is aangegeven aanvragers zoveel mogelijk vooraf in het traject te stimuleren de plannen aan de gemeente voor te leggen. Deze werkwijze is dienstverlenend en sluit aan op de Omgevingswet.

Conform de actualisatie grondexploitaties 2021 worden de extra opbrengsten opgenomen (2022: € -1.727.830, 2023: € - 482.272).

Verkeer en Vervoer

De mobiliteit in Hilversum is in beweging. De huidige en de verwachte mobiliteitsproblemen moeten worden aangepakt. Dit vraagt om een aangescherpte visie inclusief maatregelen om de bereikbaarheid van Hilversum, de doorstroming op het wegennet en de verkeersveiligheid te verbeteren. Hiervoor is de mobiliteitsvisie 2040 opgesteld. Voor de uitvoering van de nieuwe planning is het van belang de beleidsmatige ondersteuning te continueren, de kosten hiervan bedragen € 67.000. Een belangrijk project wat de komende jaren ten uitvoer zal komen is dat van de herinrichting Kleine Spoorbomen. Als gevolg van deze werkzaamheden neemt de verkeersdruk op de Johannes Geradtsweg toe. Er is budget nodig om passende oplossingen voor deze drukte vorm te geven (€ 150.000).

De gemeente Hilversum heeft een overeenkomst met NS afgesloten voor de Nachttrein 2021. De Pilot die in januari 2021 zou starten is door corona uitgesteld en het is nog niet bekend wanneer de pilot start. Daardoor rijdt de nachttrein niet eerder dan in 2023. De kosten van € 237.000 voor de uitvoering van deze treinverbinding worden daarom vanaf 2023 structureel opgenomen in deze kadernota.

Ruimtelijk onderhoud

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Openbare ruimte	348.582	334.582	309.582	321.000
Totaal	348.582	334.582	309.582	321.000

Openbare ruimte

De autonome groei, de verwachte gemiddelde groei met 1,5% van de Nederlandse economie en de gerealiseerde aanpassingen aan het areaal binnen de openbare ruimte hebben geleid tot een structurele noodzakelijke verhoging van het beheer- en onderhoudsbudget van € 185.000.

De quickscan door de Antea groep van februari 2021 op de beheerplannen en daarnaast de aangescherpte milieueisen (PFAS) die van invloed zijn op de werkprocessen met betrekking tot de grondstromen en de invloed van drogere en hetere zomers, leiden mogelijk tot hogere beheer- en

onderhoudslasten. Deze quickscan is een eerste doorkijk om de financiële consequenties van de actualisatie van de beheerplannen in beeld te krijgen. Dat beeld is nog niet compleet maar laat al wel zien dat bij het onderdeel Wegen extra middelen nodig zijn om achterstand in onderhoud in te lopen maar bovenal om aan te kunnen sluiten bij de vastgestelde rioolvervangingsopgave. Daarnaast blijven nu structureel taken liggen op het gebied van groen en natuur door gebrek aan capaciteit. Projecten die nu niet opgepakt kunnen worden zijn; de Oostelijke Vechtplassen (baggerdepot) en een aantal zaken omtrent (uittreding) Goois Natuurreservaat (GNR). Met betrekking tot onderhoud en het capaciteittekort op het gebied van grijs en groen is een vanaf 2022 een budget nodig van € 166.000.

De ontwikkelingen in de uitbreiding van het straatparkeren, wijzigingen in de wet- en regelgeving en de voordelen vanuit de duurzaamheidsinvesteringen in ledverlichting levert een structureel voordeel op van € 130.000. De uitbreiding van het betaald straatparkeren brengt met zich mee dat de parkeerinkomsten in 2022 gaan toenemen. Op basis van de wet Markt en Overheid worden de tarieven voor de gemeentelijke parkeergarages in Hilversum met ingang van 1 mei 2021 verhoogd. Inmiddels is 60% van het areaal omgebouwd naar ledverlichting en de effecten van de verduurzamingsinvestering in ledverlichting zijn zichtbaar geworden in de begroting. Met de inwerkingtreding van het nieuwe financieel beleid worden bomen geactiveerd.

Maatschappelijke opgave

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Buig	0	0	0	0
Onderwijs(huisvesting)	311.468	285.000	943.000	396.000
Verbonden partijen	-27.000	-27.000	-27.000	-27.000
Zorg	565.000	565.000	565.000	565.000
Totaal	689.468	1.299.000	1.481.000	934.000

Buig

In september wordt jaarlijks het definitieve BUIG-budget voor het lopende jaar vastgesteld door het Rijk. Daarbij wordt tevens het voorlopige BUIG-budget gecommuniceerd voor het daaropvolgende jaar. Het voorlopige BUIG-budget gebruiken we om de meerjarenraming aan te passen. Dit gebeurt binnen de bestaande financiële kaders.

Onderwijs(huisvesting)

De actualisatie van het Integraal Huisvestingplan (IHP) wordt nu voorbereid. De bouw van een aantal scholen wordt vervroegd, wat vanaf 2024 tot extra afschrijvingslasten leidt. Daarnaast is bij de vaststelling van het IHP besloten jaarlijks bij de kadernota de investeringskredieten te indexeren. Aangezien de (verwachte) BDB-index in 2020 en 2021 respectievelijk 1,15% en 0,94% is (waar was gerekend met 2%) is het effect op de kapitaallasten minimaal om op het prijsniveau 2022 te komen.

Tevens is tijdens de actualisatie duidelijk geworden dat de bouw van de Paulusschool is verschoven van 2022 naar 2023 en van de Wijde Blik van 2023 naar 2024. Dit betekent dat de kosten voor tijdelijke huisvesting en afboeking van de boekwaarde ook verschuiven. Daarnaast komt de tijdelijke huisvesting van de Wilge te vervallen. Echter de bouw van een aantal scholen wordt vervroegd, wat vanaf 2024 tot extra afschrijvingslasten leidt.

Met het IHP wordt in de komende zestien jaar onder andere huisvesting gerealiseerd voor negenhonderd extra leerlingen. Bij uitbreiding van m2 bekostigt de gemeente ook de eerste inrichting van de lokalen en gymzalen. Veel scholen wachten met aanvragen van eerste inrichting tot de permanente uitbreiding is opgeleverd. Door de planning van het IHP ligt het accent van deze uitbreiding in de komende vier jaar. Daarvoor is in 2022 € 446.000, in 2023 € 739.000 dalend tot en met in 2025 € 182.000 nodig. Na 2025 is de € 50.000 naar verwachting weer voldoende.

In overeenstemming met het raadsstukken 'Doelgroepenvervoer Gooi en Vechtstreek' (6 mei 2020) werd in de meerjarenraming rekening gehouden met een budget voor leerlingenvervoer van € 1 mln. Bij de opstelling van de begroting 2021 is dit budget echter per abuis aangepast naar € 0,8 mln (naar aanleiding van realisatie voorgaande jaren). Het budget wordt nu weer in lijn gebracht met de prognoses van het onderliggende plan 'doelgroepenvervoer'. Vanaf augustus 2021 wordt het leerlingen vervoer uitgevoerd door de BV Vervoer die onder de Regio Gooi en Vechtstreek valt. De stijging van de kosten leerlingenvervoer van € 0,8 mln in 2019 naar € 1 mln in 2022 is een autonome ontwikkeling en het gevolg van prijsindexatie en het groeiende aantallen leerlingen.

Verbonden partijen

In de kaderbrief van de Regio Gooi en Vechtstreek is aangegeven dat de Regio is gevraagd vanaf de Begroting 2022 - na correctie van de lonen - een 3% lagere gemeentelijke bijdrage te realiseren. Rekening houdend met het feit dat de GAD-bijdrage wordt doorberekend in de tarieven, betekent dit een verwacht voordeel van € 125.000.

Met de kadernota van de veiligheidsregio is de gemeente geïnformeerd over het financiële en beleidskader voor de (ontwerp) programmabegroting 2022 van de Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek. Voor 2022 wordt in beginsel een verhoging van de bijdrage van de deelnemende gemeenten verwacht van € 253.000. Dat zou een hogere bijdrage betekenen voor gemeente Hilversum van circa € 98.000. (zie RIB 2021-8)

Zorg

Vooruitlopend op de definitieve verantwoording 2020 zijn de budgetten beoordeeld op basis van verwachte aantallen 2021 en de nieuwe tarieven 2021. Voor de Jeugdwet en WMO (voorzieningen en de zorg in natura) verwachten wij een totaal last van € 36 mln. Voor 2022 dienen deze lasten geïndexeerd te worden. Hierbij sluiten wij aan bij de verwachtingen van het CPB en indexeren met 1,5%. Dit resulteert in indexatie van € 540.000 (Hiermee is rekening gehouden binnen de stelpost autonome- en nominale ontwikkelingen). Op basis van de huidige inzichten zijn additionele middelen vooralsnog niet nodig. Er bestaan uiteraard nog onzekerheden, onder andere over de definitieve afrekening 2020, effecten Covid-19, zorgvraag en taakstellingen. Daarnaast wordt indien nodig in de uitwerking richting de begroting het effect van demografische ontwikkelingen verwerkt.

In de raadsvergadering van 3 maart 2021 is een amendement (A21/18) aangenomen waarmee de vrijwilligerspremie weer is toegevoegd aan de verordening. De andere twee premies – de deeltijdpremie en de uitstroompremie – zijn wel definitief afgeschaft.

Om duurdere (geïndiceerde) ambulante jeugdhulp en Wmo te voorkomen worden twee maatregelen getroffen. In 2020 zijn twee medewerkers bij de praktijken van huisartsen (de zogeheten praktijkondersteuners huisartsen: POH) gestart met het ondersteunen van jeugdigen met een lichte

hulpvraag. Tussentijdse evaluaties tonen aan dat de POH's succesvol zijn. Daarom wordt de uitbreiding met een derde medewerker voorgesteld (€ 90.000). In 2021 wordt Begeleiding in de Wijk uitgebreid naar heel Hilversum. Op dit moment maken 475 inwoners gebruik van deze algemene voorziening. Bij de voorgenomen uitbreiding wordt dit aantal in de loop van 2021 naar verwachting verdubbeld. Wij gaan ervanuit dat vanaf 1 januari 2022 900 inwoners van deze voorziening gebruik maken. Dat betekent dat de jaarlijkse uitgaven € 380.000 worden, waar er voor Begeleiding in de Wijk € 170.000 begroot was (Agenda Wmo Welzijn in de wijk). De extra uitgaven voor deze twee maatregelen dekken we uit de budgetten voor Wmo en Jeugdhulp, doordat er minder indicaties zullen zijn.

Bedrijfsvoering & Organisatie

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Bedrijfsvoering	715.500	834.000	796.000	811.000
Organisatie	370.000	370.000	210.000	175.000
Totaal	1.085.500	1.204.000	1.006.000	986.000

Bedrijfsvoering

De realisatie en verantwoording van bestuurlijke opgaven in de publieke en sociale dienstverlening, de bestaande gebiedsontwikkelingen en de visietrajecten worden ondersteund met data (kaartmateriaal en dashboards). Met data wordt waardevolle beleids- en sturinginformatie uit diverse bronnen verkregen waarmee de opgaven kunnen worden gedefinieerd, gemonitord en bijgestuurd (PDCA-cyclus). Data worden als hulpmiddel en feitenonderbouwing ingezet voor het gesprek met partners in de stad, P&C-verantwoording en voor de bestuurlijke besluitvorming over bijvoorbeeld de Omgevingsvisie, Smart City en Mobiliteit. In Nederland is deze trend op gang aan het komen en Hilversum kan hierop aansluiten. In die zin is deze stap geen nice to have, maar need to have. Zonder Data Gedreven Werken (DGW) gaan we achterlopen. Het programma DGW geeft de benodigde basisinfrastructuur om data te verzamelen en te presteren. Met DGW kan de realisatie van de afgesproken collegeambities en de businessdoelen in de dienstverlening naar inwoners en bedrijven wordt gemeten en verantwoord. In de definitiefase van het programma worden de deelprojecten met businesscases en resultaten in de stad en organisatie bepaald. Het gevraagde bedrag omvat onvermijdbare personeel- en materiaalkosten voor de datatrajecten, waaronder een programmamanager voor programmasturing in definitie- en realisatiefase, data-analisten voor het verzamelen van gegevens binnen en buiten gemeente en omzetten in kaartmateriaal, dashboards en licenties en hosting van het dataplatform Open Hilversum en BI tooling. In de lopende begroting is voor het opzetten van data platforms en tijdelijk inhuur dataspecialisten een investering van € 100.000 opgenomen. Andere dekking voor het programma valt in 2022 weg zodat de continuering van datatrajecten in gevaar komt. In deze kadernota wordt daarom extra budget gevraagd van € 250.000 voor 2022 en vanaf 2023 € 400.000. Bij de begroting 2021 is reeds taakstellend een inverdieneffect van € 75.000 per jaar als korting op inhuur –en adviesbudget verwerkt alsmede ingeboekte voordelen op bijvoorbeeld het sociaal domein. Verdere efficiency in de organisatie is opportuun en wordt in de definitiefase per businesscase uitgewerkt.

Als gevolg van de strakkere veiligheidseisen AVG maken meer medewerkers, raadsleden en vrijwilligers gebruik van veilige Hilversum accounts/licenties. Gezien de informatiebeveiliging heeft

iedereen een eigen account, waar dat voorheen niet het geval was. Ook door toename van het aantal vaste en tijdelijke medewerkers stijgen de kantoorsoftwarelicentiekosten. Dit was berekend op 600 vaste medewerkers en een flexibele schil van 150 medewerkers. De huidige situatie is momenteel 740 vaste medewerkers en een flexibele schil van 150 medewerkers. Dit leidt tot een verhoging van accounts en daarmee licentiekosten (€ 180.000). Om te blijven voldoen aan ICT-wetgeving zoals Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer per 2022 is doorontwikkeling op ICT noodzakelijk. Dit vraagt om investeringen, echter door nieuwe aanbestedingen geven de extra uitgaven van € 70.000 in 2022 en 2023 vanaf 2024 een voordeel van € 15.000.

Er is na de nieuwe aanbesteding van deurwaarderdiensten een voordeel op de uitgaven met betrekking tot dwanginvordering. Om daarnaast de kwaliteitszorg van belastingheffing te verhogen is extra formatie nodig. Het doel is meer sturing, grip en rechtmatigheid en realisatie van opbrengsten, kwijtschelding en invordering binnen het werkveld belastingen te krijgen. Deze werkzaamheden zijn zowel voor Hilversum als Wijdmeren en worden daardoor merendeel gedekt door een bijdrage van Wijdmeren (Gastheerschap Belastingen/WOZ/BGT).

CO2-prestatieladder: Als gevolg van de ambitie in het coalitieakkoord om een klimaatneutrale bedrijfsvoering te bereiken heeft Hilversum gekozen om de CO2-prestatieladder in te voeren als gecertificeerd CO2-managementsysteem. Tevens wordt met de prestatieladder een vrijstelling verkregen voor het voldoen aan de Europese richtlijn: Europese Energie-Efficiency Richtlijn (EED) die één maal in de vier jaar uitgevoerd dient te worden. De kosten van de prestatieladder zijn € 37.000 per jaar. Biogas: In het raadsbesluit van 29 januari 2020 om het Raadhuis voor 2022 CO2-neutraal te maken is besloten om biogas in plaats van aardgas in te kopen. De uitvoering hiervan verloopt conform het door de raad op 18 november 2020 gekozen scenario. Uit herberekening van de kosten voor de toeslag voor de inkoop van biogas blijkt dat een ophoging van € 13.000 nodig is. Het definitieve bedrag gaat uit de aanbesteding blijken. Het financiële effect van het gekozen scenario was nog niet in de begroting opgenomen. Wet Milieubeheer: Hilversum dient éénmaal in de vier jaar te voldoen aan de informatieplicht. In 2023 is de volgende informatieplicht aan de orde. Hiervoor is € 15.000 nodig ten behoeve van de inhuur van een adviseur. Het budget dient voor deze drie onderwerpen structureel opgehoogd te worden met € 50.000 per jaar en éénmaal in de vier jaar komt hier € 15.000 bij voor de Wet Milieubeheer.

Organisatie

Om de verkoop van vastgoed in de periode 2022 tot en met 2024 te realiseren, wordt het team Vastgoed voor die periode met 1 fte uitgebreid. De extra lasten worden gedekt door het realiseren van verkoopopbrengsten. In 2019 is de functie teammanager Vastgoed opgeheven. De verwerving van vastgoed en het afstoten van vastgoed is echter geen eenvoudige uitvoerende taak. Wanneer de WVG is afgerond en het niet-strategisch vastgoed is afgestoten, resteert uitsluitend de beherende en onderhoudende taak. Dit is naar verwachting tussen twee en vijf jaar na nu het geval. Voor de duur van drie jaar is een teammanager nodig om deze zaken vorm te geven (€ 70.000)

Ten behoeve van organisatiebrede knelpunten heeft de directie de beschikking over een centraal budget ten behoeve van inzet van flexibel personeel. Dit budget is van belang om de flexibiliteit en de wendbaarheid van de organisatie te behouden. Daarvoor moet, door een eerdere verlaging terug te draaien, deze op het huidige niveau blijven. Dit vraagt een extra budget van € 125.000. Daarnaast is behoefte aan een incidenteel extra budget (2022 en 2023) van € 125.000 voor het organisatie-

breed ontwikkelprogramma Persoonlijk leiderschap en een management-developmenttraject. Het reguliere opleidingsbudget is namelijk onvoldoende om deze noodzakelijke investering in het verbeteren van sturing en samenwerking in een (tweebenige) netwerkorganisatie te doen.

Met ingang van 2021 legt het college als gevolg van een wetswijziging verantwoording af aan de gemeenteraad over de rechtmatigheid. De accountant geeft vanaf boekjaar 2021 geen oordeel meer over de rechtmatigheid in zijn controleverklaring. Deze wetswijziging heeft dus gevolgen voor de rollen en verantwoordelijkheden van college, gemeenteraad, accountant en ambtelijke organisatie. Daarnaast moet dit geïmplementeerd worden binnen de organisatie maar ook in onze lokale regelgeving. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording vraagt het nodige van de Verbijzonderde Interne Controlefunctie (=Interne Audit Functie) van onze organisatie. Zowel incidenteel als structureel is extra capaciteit nodig om hieraan in de organisatie uitvoering te kunnen geven voor borging en doorontwikkeling. De extra lasten zijn € 50.000.

Financiering & Inkomsten

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Financiering	-55.000	-55.000	73.000	73.000
Gemeentefonds	297.000	-126.000	-736.000	-1.000.000
Woonlasten	-13.000	-40.000	-81.000	-137.000
Totaal	229.000	-221.000	-744.000	-1.064.000

Financiering

Hilversum ontvangt als aandeelhouder van de BNG Bank jaarlijks een deel van de gerealiseerde winst uitgekeerd als dividend. De verwachting is dat de winst van de BNG Bank als gevolg van de coronacrisis de komende jaren onder druk komt te staan en er minder dividend wordt ontvangen. De vermindering van het dividend wordt nu ingeschat op € 50.000 per jaar.

Op grond van de laatste inzichten, jaarrekeningcijfers 2020 en de onlangs afgesloten langlopende leningen ad € 18 mln, zijn de toekomstige rentelasten ingeschat. Bij deze inschatting is voorzichtigheidshalve rekening gehouden met een oplopend rente tarief in de komende jaren. Een en ander resulteert in een vermindering van de geraamde rentelasten voor 2022 en 2023 met € 105.000 en een vermeerdering van de rentelasten in 2024 en 2025 met € 23.000.

De extra storting als bijdrage aan het aandelenkapitaal van de ROM Regio Utrecht levert extra rentebaten van € 14.000 op jaarbasis op. Hier staan lasten tegenover voor hetzelfde bedrag.

Gemeentefonds

De algemene uitkering van het gemeentefonds is de grootste inkomstenbron voor gemeenten. Via de circulaire worden de gemeenten op de hoogte gehouden van de ontwikkeling van deze uitkering. De gevolgen van de september- en de decembercirculaire van 2020 zijn verwerkt.

Op basis van een aangepaste aanname van de groei van de stad met 300 woningen per jaar, in plaats van 250 woningen per jaar, met de daarbij behorende groei van het aantal inwoners is de

verwachting dat de algemene uitkering vanaf 2022 t/m 2025 zal toenemen met respectievelijk € 145.000, € 332.000, € 515.000 en € 699.000.

Woonlasten

De opbrengsten vanuit de Woonlasten (Afval, Riool en OZB) worden elk jaar geactualiseerd op basis van areaalontwikkeling en nieuwe woningaantallen per 1 januari van het jaar. Ook hierbij wordt uitgegaan van een groei van het aantal woningen van 300 per jaar.

Indexatie & Stelposten

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Indexatie	1.250.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000
Stelposten	-3.500.000	-3.500.000	-3.500.000	-3.500.000
Totaal	-2.250.000	-2.250.000	-2.250.000	-2.250.000

Indexatie

Voor de indexatie van de loonkosten wordt minimaal uitgegaan van de in het Centraal Economisch Plan 2021 (CEP 2021) opgenomen ramingen. Het indexatiepercentage voor prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers is 1,2%. Hiervoor wordt in deze kadernota € 1 mln gereserveerd. Daarnaast wordt voorgesteld een bedrag van € 250.000 beschikbaar te stellen voor de indexatie van subsidiebudgetten. Dit staat gelijk aan 1,7% indexatie op de subsidiebudgetten.

Stelposten

In de meerjarenraming van de begroting zijn structureel stelposten beschikbaar voor autonome en nominale ontwikkelingen. De vrijval van deze stelposten dient ter dekking voor de in de kadernota opgenomen aanmeldingen.

4 Uitgangspunten voor begroting 2022

Op basis van het financieel beleid, coalitieakkoord en bespreking tussenstand in het college, stellen we de volgende uitgangspunten en 'spelregels' voor:

Uitgangspunten

Loonindexatie

De huidige cao liep tot 1 januari 2021. Er is nog geen indicatie te geven over de wijzigingen in de cao per 2021. Op dit moment wordt minimaal uitgegaan van de in het Centraal Economisch Plan 2021 (CEP 2021) opgenomen ramingen. Het indexatiepercentage voor prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers is 1,2%. Ter dekking van deze verhoging is de stelpost nominale ontwikkeling beschikbaar. Hiervoor wordt in deze kadernota € 1 mln gereserveerd. Bij het opstellen van de begroting 2022 zal meer bekend zijn over de uitkomst van de huidige cao-onderhandelingen en dan wordt deze stelpost mogelijk bijgesteld.

Prijsindexatie

Het Centraal Planbureau berekent doorlopend de Nationale Consumentenprijsindex (cpi). Met deze indexering wordt een inschatting gemaakt van de verwachte prijsstijging van producten en diensten. De cpi voor 2022 is geraamd op 1,5% (maart 2021). We stellen voor om de budgetten voor 2022 niet automatisch te verhogen met de cpi. Daar waar knelpunten ontstaan wordt een indexatie op deze specifieke budgetten voorgesteld.

Subsidie-indexatie

Bij deze kadernota wordt voorgesteld een bedrag van € 250.000 beschikbaar te stellen voor de indexatie van subsidiebudgetten. Dit staat gelijk aan 1,7% indexatie op de subsidiebudgetten.

Tarieven en belastingen

Het uitgangspunt is dat tarieven, die kostendekkend behoren te zijn, dit ook voor 100% zijn. Gemeentelijke belastingen zijn vanuit het beginsel 'de gebruiker betaalt' geleidelijk kostendekkend gemaakt. Daarnaast zal de stijging van het totaal aan woonlasten met maximaal het inflatiepercentage en areaaluitbreiding zijn. Hierbij geldt wel de voorwaarde dat door het Rijk vastgestelde maximumtarieven niet overschreden mogen worden. Een uitzondering hierop zijn de parkeertarieven; deze worden niet verhoogd.

Structureel en reëel begroten

De begroting en meerjarenraming zijn structureel en reëel in evenwicht. Structurele lasten moeten gedekt worden door structurele baten, waarbij er onder de streep geen sprake mag zijn van een tekort. Incidentele intensiveringen worden gedekt uit incidentele middelen. Indien er geen incidentele dekking is, dan moet er dekking gevonden worden in een onttrekking uit een bestemmingsreserve of de algemene reserve.

De ramingen zijn zo realistisch mogelijk. Zoals gebruikelijk is de gemeente sterk afhankelijk van externe factoren, zoals de uitkomsten van financiële verdeelmodellen, besluitvorming vanuit de rijksoverheid, en de ontwikkeling van de economie. Dat betekent op onderdelen – met name in het sociaal domein met veel autonome ontwikkelingen – een best mogelijke schatting.

5 Investerings in de stad

Hilversum is in 2021 een compacte stad, gelegen in een groene omgeving met beschermde status en met een hoog voorzieningenniveau, op de grens van sterke regio's als de Metropoolregio Amsterdam en Utrecht. De uitdaging voor de komende decennia is om die aantrekkelijke, levendige stad te blijven, waar veel mensen betaalbaar kunnen wonen, werken en vrije tijd kunnen doorbrengen. De achterblijvende economische ontwikkeling, soms knellende bereikbaarheid en grote vraag naar woningen in bijna alle prijsklassen, vragen om een toekomstvisie op Hilversum waarin keuzes worden gemaakt. De Omgevingsvisie is hiervoor het instrument, als onderdeel van de Omgevingswet. De Omgevingsvisie wordt in 2021 en 2022 in samenspraak met de stad voorbereid. Daarbij is voor Hilversum kenmerkend:

- Veel groen om de stad heeft een beschermde status. Ontwikkelruimte is daarmee vooral in omvorming en inbreiding van de bestaande stad te vinden.
- Grond is duur in Hilversum. De vraag naar woningen zet de ruimte voor werken, groen, maatschappelijke doelen en de leefbaarheid onder druk.
- Op veel plekken is de openbare ruimte krap en zijn auto's erg aanwezig. Er is weinig ruimte voor opvang van water, extra groen en biodiversiteit.

In de Omgevingsvisie zoeken we naar de juiste en betaalbare balans tussen wonen, werken, mobiliteit, voorzieningen en ruimtelijke kwaliteit. Hilversum is een gewilde woonstad met een grote rijkdom aan woonmilieus. Er is een grote vraag naar woningen, waarbij de gemeente nadruk legt op het sociale en het middeldure segment. Tegelijkertijd is Hilversum ook een gemeente waar gewerkt wordt, op allerlei informele locaties en op grote, formele werklocaties als Mediapark, Arenapark en de bedrijventerreinen in het Zuidwesten van Hilversum. Er zijn verschillende sectorale visies in voorbereiding, zoals een mobiliteitsvisie, de woonvisie, het economisch perspectief, een warmtevisie en een energietransitievisie.

Het college wil blijven investeren in de toekomst van Hilversum. Grote projecten die de vele uitdagingen van deze toekomst adresseren, zoals de uitvoering van Gebiedsagenda 1221, het Arenapark en het nieuwe stationsgebied worden daarom voortgezet, met maximaal oog voor financiering van medeoverheden.

De gebiedsontwikkelingen dragen bij aan de diverse doelen van de gemeente Hilversum op het gebied van wonen, werken en mobiliteit zoals die zijn opgenomen in de begroting en het coalitieakkoord.

Maar deze gebiedsontwikkelingen gaan wel gepaard met forse financiële implicaties en keuzes voor de lange termijn.

5.1 Systematiek van gebiedsontwikkeling en toerekening directe VAT-kosten en fasegericht werken

Aan elk project zijn kosten verbonden die op enigerlei wijze betaald moeten worden. Het kunnen betalen van de rekeningen drukken we uit met de term financiering. Het financieringsvraagstuk beïnvloedt de hoogte van de schuldpositie en opbouw van de leningenportefeuille.

De dekking is de bron waar de kosten van de investeringen worden ondergebracht. Er zijn doorgaans de volgende dekkingsbronnen:

- Direct ten laste van de exploitatie: de kosten (en indien van toepassing ook de opbrengsten) worden direct betaald/gedekt en niet uitgesmeerd over meerdere jaren.
- Activeren en afschrijven; De kosten worden verzameld en geactiveerd, waardoor ze in de gemeentebegroting over meerdere jaren ten laste komen van de exploitatie.
- Een specifieke vorm van activering is aan de orde bij grondexploitaties. De kosten van het project worden gedurende de looptijd van de exploitatie geactiveerd (binnen de grondexploitatie) en na gereedkomen gefinancierd uit de opbrengsten bij verkoop van de grond.
- Volledige betaling door derden/subsidies: de kosten worden direct of na gereedkomen van een project betaald door een derde of uit verkregen subsidies.

Fasegericht werken

Voor gebiedsontwikkeling wordt in Hilversum een aantal fasen onderscheiden. Elke fase begint én eindigt met een document en/of besluit. Deze projectstappen zijn de volgende:

1. Initiatieffase
2. Definitiefase
3. Ontwerpfase
4. Voorbereidingsfase
5. Realisatiefase
6. Nazorgfase

Bij kleine projecten kan het voorkomen dat verschillende projectfasen samengevoegd worden.

Toerekening directe VAT-kosten

In de vernieuwde notitie Materiele vaste activa van de commissie BBV is expliciet omschreven dat de zogenoemde directe personele kosten (de uren van zowel interne als externe medewerkers) toegerekend dienen te worden aan de investering.

Het voorstel in de financiële verordening 2022 is om met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2021 de directe VAT-kosten te activeren op basis van de gewijzigde financiële wet- en regelgeving (het BBV). In de financiële verordening heeft college voorgesteld om de VAT kosten te activeren vanaf de ontwerpfase.

Aan de hand van de verschillende fasen wordt aangegeven vanaf welk moment de directe personeels- en organisatiekosten geactiveerd kunnen worden. Een project bestaat uit verschillende fasen, die elkaar opvolgen en die steeds concreter het resultaat van het project bepalen. Bij de initiatief- en definitiefase kan sprake zijn van kosten voor onderzoek en ontwikkeling en directe

personeels- en organisatiekosten. De vooronderzoeken in de voorbereidende fasen leiden uiteindelijk tot een definitief 'go-or-no-go' moment waarop het bestuurlijk besluit valt om over te gaan tot de realisatie van een bepaald actief van een bepaalde omvang en kwaliteit en voor het te verlenen krediet.

In het geval van een positieve principe-uitspraak van het college om het project op te pakken en de definitiefase aan te vangen, wordt een projectadministratie ingericht. De ambtelijke uren die in de initiatieffase worden gemaakt, komen ten laste van de algemene middelen (exploitatie).

Indirecte personele en organisatiekosten activeren we niet, aangezien dit niet verplicht is en de overstap naar het activeren van directe kosten al redelijk wat aanpassingen in de uitvoering vereist.

Grondexploitatie, financieel sturingsinstrument

Een grondexploitatie is een financieel sturingsinstrument bij de ontwikkeling van bouwlocaties en te gebruiken om goedkeuring te kunnen verlenen aan de uitvoering. Ook is het een belangrijk instrument voor budgetbewaking, zowel voor het gemeentebestuur als voor de projectorganisatie. Een grondexploitatie is een begroting die wordt opgesteld om grondkosten en grondopbrengsten van een ruimtelijk ontwikkelingsplan in beeld te brengen.

Aan de kostenkant staan de aankoop van grond, het bouwrijp maken ervan, het inrichten van de openbare ruimte en overhead (onder andere de kosten voor het maken van het plan en de begeleiding van de uitvoering ervan). Aan de opbrengstenkant staan onder andere de verkoop van bouwrijpe grond en alle eventuele subsidies en bijdragen.

Wijzigingen in bestaande bebouwing, infrastructuur en eigendomssituatie kunnen hoge kosten met zich mee brengen. Deze kunnen naar verwachting niet opgevangen worden door opbrengsten binnen de grondexploitaties (actief) of via volledig kostenverhaal (passief).

In dat geval is er waarschijnlijk sprake van een verlieslatende grondexploitatie.

Verliesvoorziening

Het BBV schrijft voor dat bij het openen van een verlieslatende grondexploitatie er direct een verliesvoorziening gevormd moet worden voor het geprognosticeerde tekort.

Hiervoor is incidentele dekking vanuit de reserve stedelijke ontwikkeling en of de algemene reserve onvermijdelijk. Dit zal een navenant negatief effect hebben op het weerstandsvermogen.

Wanneer een (deel)project van het stationsgebied in de vorm van een investeringskrediet wordt aangepakt, dient ook hier de direct toerekenbare personele inzet te worden meegenomen.

De dekking van investeringskredieten leggen, na afsluiting van het krediet, een structureel beslag op kapitaallasten en vormen daarmee een structurele claim voor het financieel meerjarenkader.

Deze effecten zijn in het nu gepresenteerde beeld niet opgenomen omdat ze nog niet te kwantificeren zijn. Immers, de projectinvestering behelst meer dan alleen de personele inzet. Op dit moment ontbreekt een uitgebreide plankostenberekening. Bovendien kan de afschrijvingstermijn in jaren verschillen omdat dat afhankelijk is van de aard van de investering.

Meerjaren Prognose Gebiedsontwikkelingen

Om de meerjarige ontwikkeling van de gebiedsontwikkelingen te volgen, is periodiek actualisatie noodzakelijk via een afzonderlijke Meerjaren Prognose Gebiedsontwikkelingen (MPG). Deze MPG wordt ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

Aan de hand van de MPG wordt inzichtelijk gemaakt wat de financiële gevolgen zijn van de uitvoering van de projecten en de wijze waarop deze gedekt kunnen worden.

Tot op heden is de gemeenteraad van Hilversum gewend elk jaar een nota Actualisaties grondexploitatie te ontvangen. Dat document wordt in de MPG uitgebreid met een beleidsmatige inleiding en een inzicht in de ruimtelijke ontwikkelingen die door anderen worden verricht en door ons worden gefaciliteerd (facilitaire projecten) en de laatste inzichten ten aanzien van projecten die mogelijk de komende jaren tot ontwikkeling komen (perspectiefgebieden). Het doel van dit meerjarenperspectief is om inzicht te geven in de totale ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Hilversum en de financiële consequenties die dit voor de gemeente heeft.

Aanleiding voor het MPG zijn de toenemende ontwikkelingen in Hilversum en de diversiteit aan rollen en financiële verantwoordelijkheden die de gemeente inneemt.

In het MPG wordt een overzicht opgenomen van de belangrijkste lopende ruimtelijke ontwikkelingen. Het is de bedoeling dit document elk jaar aan de gemeenteraad aan te bieden voor een goed overzicht van de projecten die invulling geven aan de ruimtelijke doelstellingen van Hilversum.

5.2 Financieel kader in deze kadernota

In het financieel kader zijn voor ontwikkelingen zoals Arenapark (€ 390.000) en Bruisend Hart (€ 450.000) voorbereidingsbudgetten opgenomen in de exploitatie in de jaarschijf 2022. Deze claims bevatten kosten die behoren bij de initiatieffase van deze projecten. Conform de aan de gemeenteraad voorgelegde financiële verordening 2022 worden deze kosten opgenomen in de exploitatie en niet geactiveerd. Deze kosten kunnen worden gedekt vanuit het bij de vorige programmabegroting beschikbaar gestelde budget stedelijke vernieuwing.

Arenapark

De gemeenteraad heeft zich op 1 juli 2021 unaniem geschaard achter het plan om het Arenapark richting 2035 door te ontwikkelen tot een toekomstbestendig en bruisend bedrijvenpark waar werken, wonen, sporten en leren elkaar versterken. De gekozen richting kent een mix aan functies zoals wonen, werken, leren en sporten. Een groot aantal vraagstukken vraagt wel om verdere uitwerking. Bijvoorbeeld op het gebied van bouwhoogtes, samenhang tussen nieuw te ontwikkelen gebouwen, sociale veiligheid, verkeersstromen (snel en langzaam verkeer), parkeerbeleid, inrichting openbare ruimte en milieuaspecten (geluid, luchtkwaliteit, natuur etc.). Dat gaat gebeuren in de volgende fase waarin het masterplan 2.0 wordt uitgewerkt in een stedenbouwkundig plan.

Gelijktijdig met het stedenbouwkundig plan wordt er ook een beeldkwaliteitsplan gemaakt. Dit plan beschrijft in tekst en (vooral) beeld de stedenbouwkundige en architectonische uitgangspunten van de (door)ontwikkeling van het park. Denk aan de gewenste architectuur (bijvoorbeeld gewenste verschijningsvormen van gebouwen, materiaalkeuze of kleuren) en inrichting van de openbare ruimte (bijvoorbeeld soort bestrating, beplanting).

Het budget voor de genoemde voorbereidingen voor Arenapark is voor 2022 opgenomen in de exploitatie en wordt gedekt uit budget stedelijke vernieuwing. Het project bevindt zich nog niet in de ontwerpfase. Conform de concept financiële verordening 2022 worden deze kosten opgenomen in de exploitatie en niet geactiveerd.

Voor de jaren na 2022 worden ook aanvullende kosten voor personele inzet voorzien. De kosten voor de jaarschijven vanaf 2023 zijn echter niet opgenomen in de exploitatie en maken dus geen onderdeel uit van het financieel kader.

Het project gaat, naar verwachting, in die jaren over naar de ontwerpfase. In die projectfasen dienen de directe personeelskosten toegerekend te worden aan het actief en vervolgens worden afgeschreven. De financiële implicaties, waaronder de inzet voor de uitvoering van het project zal inzichtelijk gemaakt moeten worden middels een nog te op te stellen grondexploitatie.

Stationsgebied

Aantrekkelijk, bruisend en groen. Als je over tien jaar uit het station komt, stap je meteen het centrum in. De entree van Hilversum wordt een plek waar mensen zich welkom voelen. Het stationsgebied krijgt de uitstraling die past bij Hilversum Mediastad en waar veel ruimte is voor wonen, werken en elkaar ontmoeten. Alles bij elkaar ondergaat het gebied een complete metamorfose.

Om deze doelstellingen te bereiken zijn al veel voorbereidende werkzaamheden en besluiten door de gemeenteraad genomen. Deze voorbereidingen gaan onverminderd door. Een belangrijke volgende stap om te komen tot uitvoering is het aan de gemeenteraad voorleggen van een nog te openen grondexploitatie. Wij verwachten deze in het najaar aan de gemeenteraad voor te kunnen leggen.

Ook voor het project Stationsgebied is de verwachte extra personele inzet voor de komende jaren in beeld gebracht. In de jaarschijf 2022 is de prognose dat daar € 800.000 voor nodig is. Ook voor de jaren daarna gaat het naar verwachting om deze orde van grootte. Deze kosten voor de jaarschijven vanaf 2022 zijn niet opgenomen in de exploitatie en maken dus geen onderdeel uit van dit financieel kader.

Het project Stationsgebied is voorbij de definitiefase. De verwachting is dat hiervoor in september grondexploitaties en of investeringskredieten worden gevraagd aan de gemeenteraad. Daarin worden de financiële effecten concreet in beeld gebracht. Op het moment van totstandkoming van deze kadernota vinden doorrekeningen van de projecten plaats. Op dit moment is het nog te grofmazig om dit te kwantificeren.

De aan het Stationsgebied direct toerekenbare personele kosten moeten onderdeel uitmaken van die kostenraming binnen de grondexploitatie en of het investeringskrediet. Gevolg daarvan is dat de

geraamde kosten voor personele inzet 2022 moeten worden geactiveerd in de nog te openen grondexploitatie.

Kosten zijn niet uit beeld

Dat de te activeren kosten nu niet opgenomen zijn in het financieel kader maakt niet dat deze kosten weg zijn of uit beeld raken. Maar wel dat ze op een andere wijze, middels een nog te openen grondexploitatie en of investeringskredieten toegerekend en gedekt moeten worden.

Dus voor dit financieel meerjarenkader geeft het ogenschijnlijk lucht. Echter bij besluitvorming in het najaar over te openen kredieten en grondexploitaties komt het dekkingsvraagstuk terug.

5.3 Welke effecten heeft een voorgenomen gebiedsontwikkeling op de ontwikkeling van de financiële positie en kengetallen?

Houdbare gemeentefinanciën

Een sluitende meerjarenbegroting vormt de basis voor houdbare gemeentefinanciën. Houdbare gemeentefinanciën vergen echter meer dan dat er tegenover alle lasten op de begroting ook voldoende baten staan. Zeker wanneer de gemeente deze omvangrijke meerjarige gebiedsontwikkelingen onderhanden heeft is een vereiste dat de gemeente bij financiële tegenslag voldoende mogelijkheden heeft om de klappen te kunnen opvangen.

Het gaat hierbij om de mogelijkheden om op korte termijn financiële klappen te kunnen incasseren zonder direct in de begroting en daarmee in de beleidsambities te hoeven ingrijpen.

Als indicatoren voor de weerbaarheid gelden de beschikbare weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen. Deze ratio's geven een indicatie van de snelheid waarmee de gemeente de lasten kan verlagen en de baten kan verhogen om financiële klappen te kunnen opvangen.

Deze 'wendbaarheid' wordt beperkt door verplichtingen die voor meer jaren zijn of worden aangegaan zoals verplichtingen als gevolg van gemeentelijke schulden (rente en aflossing van opgenomen geldleningen). En ook door kapitaallasten van investeringen, apparaatslasten en beheer- en onderhoudslasten.

Van de provincie Noord-Holland is een handreiking ontvangen om de kengetallen te kwalificeren aan de hand van signaleringswaarden die afkomstig zijn van de stresstest voor 100.000+ gemeenten. De signaleringswaarden hebben de volgende indeling:

Kengetal	Minst risicovol	Gemiddeld risicovol	Meest risicovol
	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20%-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	<20%	=0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95% - 105%	>105%

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de mate waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. De netto schuldquote is het percentage van de netto schuld ten opzichte van de jaarlijkse inkomsten van de gemeente. Het percentage dat hieruit voortkomt, geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft aan in welke mate het bezit van de gemeente is gefinancierd met eigen vermogen, of anders gezegd, in welke mate het bezit is afbetaald.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft aan in hoeverre de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en afschrijvingen) te dekken.

Belastingcapaciteit

Dit kengetal geeft aan hoe de gemiddelde woonlasten in Hilversum zich verhouden tot de landelijk gemiddelde woonlasten. Tot de woonlasten worden gerekend de onroerendezaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Besturen is vooruitzien en geen inzicht zonder uitzicht. Het is dan ook cruciaal om bij nog te nemen besluiten over beleid en investeringen de langjarige effecten en implicaties die niet eenvoudig omkeerbaar zijn goed in beeld te hebben.

Hier wreekt zich het spanningsveld korte begrotingshorizon (van 1 jaar) en meerjarenkader van vier jaar en de veel langere tijdshorizon van besluiten over investeringen en financieringsvraagstukken.

Belangrijk is een langjarige horizon te hebben en een visie op de langjarige ontwikkeling van de eigen (financiële) toekomst. Daarbij kan een goed gebruik van de financiële kengetallen leiden tot meer inzicht in en grip op de financiële positie en de meerjarige ontwikkeling daarvan.

Bij de voorgenomen grote investeringen is de afweging tussen het belang voor de samenleving en stad en het effect op de voor Hilversum acceptabele normen (streefwaarden of bandbreedten) financiële kengetallen van belang. Met andere woorden welk risico zijn we bereid te lopen?

Bij deze grote gebiedsontwikkelingen en meerjarige financiële gevolgen kunnen we wel stellen dat het altijd anders wordt dan verwacht. Dat vraagt dan ook om beheersmaatregelen, zoals het stellen van normen, het inbouwen van go-en-no-go momenten, het actualiseren van grondexploitaties en de meerjaren prognose gebiedsontwikkelingen.

Wanneer de grondexploitaties en investeringskredieten zijn opgesteld, kan er inzicht worden gegeven in de totale ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Hilversum en de financiële consequenties die dit voor de gemeente heeft. Daarmee kunnen ook de effecten op de financiële kengetallen worden gekwantificeerd.

Fictieve scenario's gevolgen van verlieslatende grondexploitatie:

Om een indicatie te kunnen geven van de mogelijke gevolgen van het openen van een verlieslatende grondexploitatie tonen we aan de hand van drie fictieve voorbeelden wat de effecten kunnen zijn op de kengetallen.

In de scenario's gaan we er van uit dat de fictieve grondexploitatie met een nadelig saldo (verlies) van respectievelijk 30 mln, 60 mln en 90 mln wordt vastgesteld in het najaar van 2021 (stel dat).

Zoals toegelicht moet dit verlies gelijk worden afgedekt door een storting in een voorziening planexploitatie ter hoogte van hetzelfde bedrag. Omdat het begrotingssaldo 2021 niet toereikend is zal dit bedrag ten laste worden gebracht van de algemene reserve.

Om de gebiedsontwikkeling te kunnen betalen moet er de komende jaren ook extra geleend worden. De extra rentelasten worden ingeschat tegen een rentetarief van 1%.

Wat gebeurt er financieel?

Door het vormen van een voorziening ter afdekking van de verliesgevende grondexploitatie wordt een groot deel van het eigen vermogen omgezet naar een voorziening (vreemd vermogen). Gevolg, het weerstandsvermogen en ratio dalen fors.

In dit scenario werken we met de aanname dat de schuldpositie oploopt naar meer dan 300 mln. Wat gebeurt er met de kengetallen?

	2021	2021	2021	2021
Fictieve grondexploitatie	Netto schuldquote	Solvabiliteit	Weerstandratio	Eigen vermogen
Huidige begroting 2021	88,50%	19,85%	27,2	69.575.000
30 mln nadelig	91,63%	10,26%	17,1	38.075.000
60 mln nadelig	92,02%	1,60%	7,5	9.575.000
90 mln nadelig	92,02%	-7,52%	-2,9	-20.425.000

Als een gebiedsontwikkeling ruim genomen wordt, worden alle kosten in de grondexploitatie opgenomen. Er kan ook voor gekozen worden om dit te beperken tot de grond met de gebouwen die verkocht worden en de kosten eromheen als investering te nemen, die afgeschreven wordt over een lange termijn. Door deze keuze van financiële instrumenten kan er een 'financieel ontwerp' van een gebiedsontwikkeling gemaakt worden. Van iedere grondexploitatie bespreken we het financieel ontwerp, waarbij de grondexploitatie en bijbehorende investeringen worden voorgelegd.

Investeringsen leiden tot afschrijvingslasten die vele jaren beslag leggen op begrotingsruimte. De kapitaallasten worden zichtbaar in de meerjarenbegroting het na jaar na ingebruikname van de investering. En leggen daarmee een beslag op de financiële middelen in de toekomst. Deze aanvullende investeringen hebben een direct effect op de schuldpositie en de daarmee samenhangende rentelasten.

Afschrijven is een methode om de kosten van een kapitaalgoed netjes te verdelen over meerdere perioden. De investering (en dus ook de uitgave) wordt in één jaar gedaan maar omdat het kapitaalgoed vaak meerdere jaren gebruikt wordt, worden de kosten over die periode uitgesmeerd.

Om de mogelijke effecten van de kapitaallasten op de begroting te schetsen zijn onderstaand twee fictieve voorbeelden van investeringskredieten van 10 mln euro met afschrijvingstermijnen van twintig jaar en veertig jaar getoond.

Investering in het jaar 2022	Afschrijvings termijn	Kapitaallasten in							
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
10 mln	20 jaar	640.000	633.000	626.000	619.000	612.000	605.000	598.000	591.000
10 mln	40 jaar	390.000	386.500	383.000	379.500	376.000	372.500	369.000	365.500

Vastgesteld kan worden dat de aanvullende investeringen de financiële positie van Hilversum verder onder druk gaan zetten. Als er verder niets verandert, zullen de kengetallen van de begroting 2021 door de gebiedsontwikkelingen achteruit gaan. Er zijn echter nog veel keuzen te maken qua projectopzet en fasering. Bovendien verandert er in deze tijd veel aan de financiën, positief en negatief, dus bij de begroting 2022 kan pas een goed inzicht in de financiële kengetallen gegeven worden.

5.4 Bestuurlijke aandachtspunten grote projecten

De kosten van gebiedsontwikkeling op binnenstedelijke locaties zijn hoog en hebben grote impact op financiële positie, zowel op de reserve positie als op de meerjarenbegroting.

De vorm van sturing (passief, samenwerking of actief) die gekozen wordt, is alles bepalend voor de mate waarin regie kan worden genomen, maar ook de mate waarin de risico's worden neergelegd bij de gemeente of bij marktpartijen.

Het is zinvol om, naast de controle van de individuele projecten, jaarlijks stil te staan bij de verwachtingen voor het totaal aan projecten. Dat kan door met behulp van de jaarrekening en de meerjarenprognose gebiedsontwikkelingen (MPG) deze projecten te bundelen en het financiële toekomstperspectief van alle grondexploitaties te bezien. Daarbij is het belangrijk om te toetsen of eventuele financiële tegenvallers nog te vermijden en te dragen zijn.

Bestuurlijke dilemma's en politieke keuzes

Om de forse financiële implicaties te kunnen dragen en voorbereid te zijn op onvoorziene omstandigheden moet de financiële weerbaarheid worden vergroot.

Ontwikkelingen zoals de voor ons staande grote projecten vragen om politieke keuzes. Hierbij kan worden gedacht aan diverse onderwerpen. Het aantrekken van subsidies bij diverse financieringspartijen vraagt om in de basis uitgewerkte plannen. Ook de kwaliteit van ontwikkelen en bouwen, maar ook bouwhoogtes kan grote gevolgen hebben op de uitgaven maar zeker ook inkomsten van de gemeente.

Weerbaarheid kan worden vergroot door te sparen voor toekomstige investeringen en verlieslatende grondexploitaties. Sparen kan door mogelijkheden te benutten om de reserve stedelijke ontwikkeling te vullen en als buffer inzetten. Bijvoorbeeld door versneld afstoten vastgoed (tafelzilver) of het toevoegen van opbrengsten vanuit winstgevendende grondexploitaties. Voor het kunnen opvangen van

structurele kapitaallasten als gevolg van investeringen dient er structurele begrotingsruimte gereserveerd te worden.

Bij voorgenomen grote investeringsbeslissingen zullen we normen (hoogte kapitaallasten, hoogte schuld, weerstandsratio, etc.) moeten vaststellen als uitgangspunt. Deze duiding in de kadernota wil het college de gemeenteraad graag meegeven in opmaat naar besluitvorming over de komende grondexploitaties en de programmabegroting 2022.

Ook voor dit thema geldt dat het scherp aan de wind zeilen is.

6 Liquiditeit 2022-2025

Om de gemeentelijke ambities uit te voeren zijn er financiële middelen nodig.

Deze financiële middelen worden voornamelijk verkregen via:

- Algemene Uitkering uit het gemeentefonds
- BUIG-uitkering
- Ozb-inkomsten
- Riool- en afvalstoffenheffingen
- Leges
- Verkopen via grondexploitaties en overig vastgoed
- Etcetera

Deze middelen worden ingezet om de gemeentelijke ambities uit te voeren.

De uitgaven die we als gemeente doen kunnen we grofweg uitsplitsen in vier onderdelen:

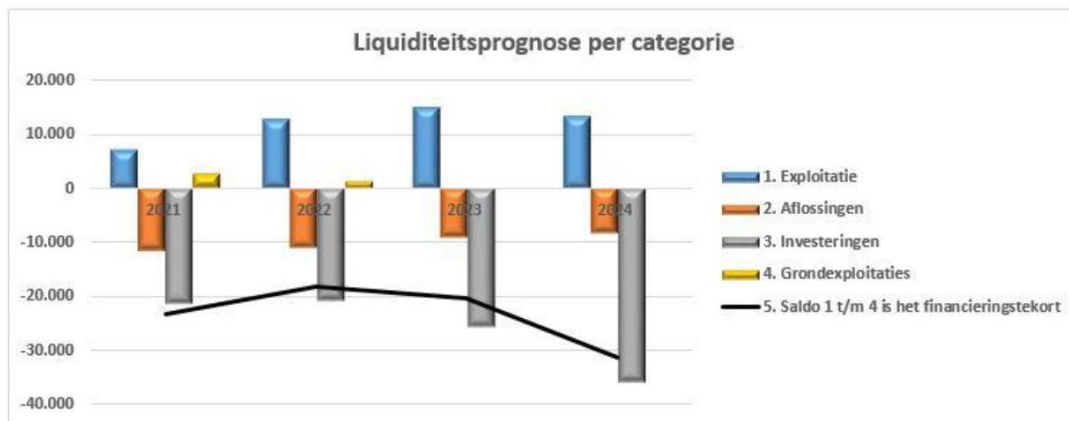
1. Uitgaven ten behoeve van de reguliere exploitatie
2. Uitgaven ten behoeve van de aflossingen op langlopende leningen
3. Uitgaven ten behoeve van de investeringen
4. Uitgaven ten behoeve van de grondexploitaties

De ontvangst van financiële middelen loopt meestal niet altijd synchroon met de uitgaven van financiële middelen. Voor het doen van uitgaven ten behoeve van investeringen is het bijvoorbeeld gebruikelijk dat daarvoor geleend wordt. Dit is te vergelijken met een hypotheek die afgesloten wordt om een huis te kopen.

Het is daarom van belang om de liquiditeitspositie in de gaten te houden, en wanneer nodig, geld te lenen. De gemeente Hilversum wil natuurlijk altijd zijn betalingsverplichtingen nakomen.

De uiteindelijke financieringsbehoefte wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: de kasstromen vanuit de exploitatie, het investeringsplan, de grondexploitaties en de kasstromen met betrekking tot de aflossing op leningen.

In de begroting 2021 is de volgende figuur opgenomen met de prognose van onze toekomstige behoefte aan langlopende financiering.

Figuur 3.1. Financieringsbehoefte begroting 2021-2024. Bedragen maal € 1.000

Uit de figuur valt af te leiden dat:

- De reguliere exploitatie meer inkomsten heeft dan uitgaven.
- De aflossingen (uitgaven) op langlopende leningen dalen van € 11,6 mln in 2021 tot € 8,5 mln in 2024.
- De investeringen, die de komende jaren groeien, voornamelijk verantwoordelijk zijn voor het financieringstekort.
- De grondexploitatie tot en met 2022 meer inkomsten genereren dan uitgaven. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de inkomsten van grondverkoop in de grondexploitatie Anna's Hoeve in 2021 en 2022. Na het afsluiten van de grondexploitatie draagt deze niet meer bij aan de financiering.

Het saldo van de categorieën is weergegeven met de zwarte lijn en vormt het financieringstekort. Voor dit tekort worden langlopende leningen aangetrokken. Uit de figuur valt verder af te leiden dat de langlopende schuld zal toenemen. Er wordt meer geleend (saldo zwarte lijn) dan er wordt afgelost (oranje balk).

Keuzes die gemaakt worden bij de kadernota hebben invloed op de verschillende categorieën van uitgaven en daarmee op de hoogte van het financieringstekort. Voor dit tekort worden langlopende leningen aangetrokken.

Het aantrekken van langlopende leningen brengt vervolgens nieuwe aflossingsverplichtingen en rentebetalingen met zich mee. Gedane investeringen leggen een claim op toekomstige begrotingsruimte in de vorm van afschrijvingen. Een en ander vertaalt zich naar de financiële gezondheid van de gemeente Hilversum zoals af te lezen uit onze financiële kengetallen.

7 Effecten kadernota

7.1 Reserves

Voor een compleet beeld is ook de ontwikkeling van de reserves opgenomen. In de prognose beginstand 2022 zijn alle bekende ontwikkelingen opgenomen, ook die uit de jaarstukken 2020. Door het ontbreken van de gegevens van de regio Vecht en Gooistreek en de nog daarover te nemen besluiten zijn dit nog geen vaststaande gegevens, maar geeft dit wel een goede indicatie van de ontwikkeling. Daarnaast is in de kolom onttrekkingen 2022 zichtbaar dat als de huidige prognose 2021 (Turap I 2021) werkelijkheid wordt, dit invloed heeft op de algemene reserve. Alle overige toevoegingen en onttrekkingen zijn conform de in de begroting 2021 opgenomen meerjarenraming.

De reserve stedelijke ontwikkeling heeft in deze kadernota nog een geprognosticeerd negatief saldo. In de uitwerking van de begroting worden begrote onttrekkingen opnieuw beoordeeld, onder andere in de uitwerking van alle plannen rondom stedelijke ontwikkeling. Ook worden de op dat moment mogelijke extra dotaties in beeld gebracht.

bedragen x 1.000

nr.	omschrijving reserve	prognose eindstand	Ramingen 2022		
		2021	toevoeging	onttrekking	eindstand
1	Afvalstoffen (egalisereserve)	359		-305	54
2	Beeldende kunst	37		-4	33
3	Stedelijke ontwikkeling	-780	1.000	-1.070	-850
4	Mobiliteitsfonds	1.059			1.059
5	Herplantfonds	229			229
	Totalen programma 1	903	1.000	-1.379	524
6	Onderwijsgebouwen	-0			-0
7	Inzet HHT middelen	760		-235	525
	Totalen programma 2	760	-	-235	525
8	Creatieve sector	160			160
	TOZO	2.620			2.620
9	Regionaal mediacentrum	116			116
	Totalen programma 3	2.896	-	-	2.896
10	Decentrale loonruimte	308	38		346
11	Transitie personeel	-			-
	Totalen programma 4	308	38	-	346
12	Algemene reserve	61.097		-3.097	58.000
13	Covid-19	1.607			1.607
	Totalen programma 5	62.704	-	-3.097	59.607
	Totaal alle programma's	67.571	1.038	-4.711	63.898

7.2 Omvang weerstandsvermogen & ratio's

Het weerstandsvermogen van de gemeente geeft aan in hoeverre de gemeente in staat is om de financiële gevolgen van optredende risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering ervan in gevaar komt. Het wordt bepaald aan de hand van hoe de *beschikbare* weerstandscapaciteit (de beschikbare middelen) zich verhoudt tot de *benodigde* weerstandscapaciteit (het risicoprofiel).

Huidig weerstandsvermogen

Hilversum heeft de afgelopen jaren landelijk gezien doorgaans een bijzonder hoog weerstandsvermogen van (ruim) boven de 20. De meest recente beoordeling van het weerstandsvermogen van de gemeente Hilversum is opgemaakt in de jaarstukken 2020:

Weerstandsvermogen is	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$	is	$\frac{82.183}{3.702}$	is	22,2
-----------------------	---	----	------------------------	----	-------------

Hieruit blijkt dat de weerstandsfactor uitkomt op 22,2 en het krijgt daarmee de classificatie 'uitstekend'. In de weerstandsnorm beoordelingstabel valt alles boven een weerstandsvermogen van 2,0 in de meest gunstige categorie 'uitstekend'.¹ Het huidige weerstandsvermogen van de gemeente van 22,2 is daarmee elf keer zo groot als de ondergrens van de meest gunstige categorie:

Categorie	Weerstandsvermogen	Beoordeling
A	>2	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Bij een weerstandsvermogen van 1,0 zijn er precies genoeg middelen beschikbaar om het risicoprofiel af te dekken. Een weerstandsvermogen van 1,0 krijgt daarom de beoordeling 'voldoende'. Conform de financiële verordening van de gemeente Hilversum dient het weerstandsvermogen minimaal 1,0 te zijn. Het weerstandsvermogen is beweeglijk, het is te allen tijde een momentopname. Zowel de onderliggende *benodigde* weerstandscapaciteit (het risicoprofiel) als de *beschikbare* weerstandscapaciteit is namelijk gebaseerd op en afhankelijk van de omstandigheden en feiten zoals bekend op het moment van berekenen. Als het weerstandsvermogen op een gegeven moment 1,0 zou zijn, is het niet zeker of het op een volgend meetmoment nog steeds 1,0 is. De beschikbare middelen kunnen in de tussentijd afnemen, net zo goed als dat er bijvoorbeeld risico's bij kunnen komen, of dat risico inschattingen hoger uitvallen.

¹ De door Smorenberg voorgestelde beoordelingstabel voor het weerstandsvermogen (zie het artikel 'Een norm voor het weerstandsvermogen' (B&G, oktober 2006)) wordt landelijk als richtlijn aangehouden.

Doorontwikkeling risicomanagement

In 2020 heeft de coronacrisis geleid tot een versnelde doorontwikkeling van het risicomanagement binnen de gemeente. De nadruk heeft daarin gelegen op het professionaliseren van de samenstelling van de *benodigde* weerstandscapaciteit: het risicoprofiel. Het concreet maken en onderbouwd kwantificeren van individuele risico's heeft tot nu toe centraal gestaan. Op de doorontwikkeling van de berekening van de *beschikbare* weerstandscapaciteit zijn eerste stappen gezet maar deze zal nog verder tegen het licht worden gehouden.

Prognose weerstandsvermogen

Het is niet mogelijk om met een mate van zekerheid een prognose te maken van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Daarvoor is namelijk ook een prognose van de ontwikkeling van het risicoprofiel nodig (de *benodigde* weerstandscapaciteit) en die valt niet (goed) te voorspellen. Daarnaast hebben mogelijke wijzigingen in de berekening van de *beschikbare* weerstandscapaciteit ook een directe invloed op het weerstandsvermogen.

Om desondanks een doorkijk te geven van de mogelijke ontwikkeling van het weerstandsvermogen bij deze kadernota, zijn de volgende uitgangspunten aangehouden:

- De *benodigde* weerstandscapaciteit wordt gebaseerd op het risicoprofiel ten tijde van de jaarstukken 2020: € 3,702 mln.
- De berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit zoals ten tijde van de jaarstukken 2020 wordt doorgezet. De op dit moment bekende informatie wat betreft resultaatsbestemming jaarrekening 2020 en Turap I 2021 zijn, vooruitlopend op de besluitvorming, voor deze prognose verwerkt in de tabel.
- Voor de prognose van de ontwikkeling van de onbenutte belastingcapaciteit zijn in de berekening meerdere aannames gemaakt over onder andere tarieven, waardeontwikkeling en inflatie.

Al met al resulteert deze doorkijk in een weerstandsvermogen dat de komende jaren tussen de 20 en 21,1 zou schommelen. Het ligt daarmee nog steeds ver boven de ondergrens van de meest gunstige categorie 'uitstekend' en de minimale weerstandsnorm van 1,0 zoals vastgelegd in de financiële verordening van de gemeente.

bedragen x 1.000				
Prognose weerstandsvermogen 2022-2025	begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025
Berekening beschikbare weerstandscapaciteit:				
Totaal reserves	67.571	63.898	64.189	67.189
Uitgezonderd: reserve Covid-19	-1.607	-1.607	-1.607	-1.607
Onvoorzien	100	100	100	100
Budget nieuwe kansen	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	12.181	11.850	11.499	11.128
Prognose totaal beschikbare weerstandscapaciteit	78.246	74.242	74.182	76.810
Prognose benodigde weerstandscapaciteit	3.702	3.702	3.702	3.702
Prognose weerstandsvermogen	21,1	20,1	20,0	20,7

7.3 Incidentele baten en lasten

bedragen x 1.000

	Kadernota 2022					
	lasten	baten	saldo	2023	2024	2025
Totaal lasten en baten Kadernota	273.478	-272.935	544	-1.662	-2.723	-909
Totaal incidentele lasten en baten kadernota 2021	8.543	-8.147	396	68	-95	688
Totaal <u>structurele</u> lasten en baten begroting 2021	264.935	-264.788	148	-1.730	-2.628	-1.597

Het in deze kadernota opgenomen financieel beeld is structureel in evenwicht. Structurele lasten moeten gedekt worden door structurele baten, waarbij er onder de streep geen sprake mag zijn van een tekort. Incidentele intensiveringen worden gedekt uit incidentele middelen.

8 Van kadernota naar begroting

Hoe nu verder?

Het financieel beeld van deze kadernota als uitgangspunt voor de begroting ziet er als volgt uit:

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Oorspronkelijke begroting	1.444.726	-224.476	-581.276	1.363.687
Stadsontwikkeling	-1.003.830	-1.804.272	-1.944.000	-1.200.000
Ruimtelijk onderhoud	348.582	334.582	309.582	321.000
Maatschappelijke opgave	689.468	1.299.000	1.481.000	934.000
Bedrijfsvoering & organisatie	1.085.500	1.204.000	1.006.000	986.000
Financiering & Inkomsten	229.000	-221.000	-744.000	-1.064.000
Indexatie	-2.250.000	-2.250.000	-2.250.000	-2.250.000
Totaal kadernota	543.446	-1.662.166	-2.722.694	-909.313

Het college realiseert zich dat het gepresenteerde beeld een ogenschijnlijk comfortabele uitgangspositie biedt. Echter met inachtneming van de geschetste risico's is het scherp aan de wind zeilen.

Het college heeft zich ingespannen om het tekort voor 2022 en de daarmee geprognosticeerde uitname uit de algemene reserve verder terug te dringen en meer begrotingsruimte te creëren in de daarop volgende jaren.

De verwachting is dat bij de voorbereidingen van de programmabegroting 2022 een deel van de onzekerheden zoals de algemene uitkering en de inkomsten jeugd gekwantificeerd zullen kunnen worden.

Ook komt er voorafgaand aan de besluitvorming over de programmabegroting 2022 meer inzicht in de financiële effecten van de gebiedsontwikkelingen en daarmee gemoeid zijnde grondexploitaties, voorbereidingskredieten en investeringskredieten. Pas met dat inzicht kan het effect op de financiële positie van de gemeente Hilversum worden geconcretiseerd.

Het beeld van deze kadernota brengt ons in de voorbereidingen op de programmabegroting 2022 tot de volgende dilemma's en keuzes.

Voor de korte termijn (2022 tot 2024):

- Worden we genoodzaakt om binnen het meerjarensaldo ruimte te reserveren voor het opvangen van een eventueel dalende algemene uitkering?
- Leidt de uitspraak van de arbitragezaak tot het binnen het meerjarensaldo ruimte reserveren voor het mogelijk niet realiseren van de geraamde inkomsten op jeugd?
- Vragen mogelijke structurele effecten van corona die niet gedekt kunnen worden uit de reserve Covid-19 tot claims binnen de meerjarenbegroting?

Voor de langere termijn (2024 en verder):

Om de forse financiële implicaties te kunnen dragen en voorbereid te zijn op onvoorziene omstandigheden moet de financiële wendbaarheid worden vergroot.

- Kunnen we de reserve stedelijke ontwikkeling versterken, bijvoorbeeld vanuit incidentele vastgoedopbrengsten?
- Biedt het meerjarensaldo ruimte voor het reserveren van budget voor de opvang van structurele kapitaallasten?
- Welke normen stelt de gemeente Hilversum als uitgangspunt voor bijvoorbeeld hoogte kapitaallasten, hoogte schuld, weerstandsratio, etc.?

Niet uit te sluiten valt dat er bij de programmabegroting 2022 dan ook dekkingsvoorstellen aan de gemeenteraad moeten worden voorgelegd.

Om voorbereid te zijn op eventuele tegenvallers vanuit de geschetste onzekerheden gaat het college de periode tussen nu en de programmabegroting 2022 (najaar) benutten om tabeloos te zoeken naar dekkingsvoorstellen. Deze dekkingsvoorstellen kunnen dan, indien nodig, als opties aan de gemeenteraad worden voorgelegd bij de behandeling van de programmabegroting. Met als doel om te komen tot een sluitend meerjarenbeeld bij de programmabegroting 2022.

Daarbij kunnen de volgende onderwerpen aan bod komen.

Incidenteel	Structureel
• Verkopen bezit	• Verhogen inkomsten woonlasten
• Reserves/voorzieningen	• Verhogen inkomsten parkeren
• Bijstellen ambities beleidsterreinen	• Verbonden partijen
• Faseren claims naar latere jaren	• Verlagen subsidies
	• Versoberen openbare ruimte
	• Taakstellingen sociaal domein
	• Schrappen/faseren investeringen
	• Inkomsten verhogen
	• Bijstellen ambities beleidsterreinen
	• Versoberen/sluiten voorzieningen
	• Kostendekkende leges

9 Tot slot

De ontwikkelingen rondom de coronapandemie noodzaken dat we ons als college blijven richten op het ondersteunen van onze inwoners, de lokale economie en (culturele) voorzieningen. Maar daarnaast willen we ook koers te houden op de ontwikkelingen voor de lange termijn en daarmee gepaard gaande investeringen in de stad.

In deze kadernota zijn meerdere onzekerheden geschetst rondom het financieel meerjarenperspectief. Het college realiseert zich dat daar nog niet een concrete koers uit gedestilleerd kan worden.

Het college streeft ernaar om in het najaar bij de behandeling van de programmabegroting meer concreet te kunnen zijn.

Ondanks dat het huidige meerjarenbeeld ogenschijnlijk ruimte geeft, heeft het college geen voorstellen gedaan voor invulling van het begrotingsoverschot.

Maar regeren is ook vooruitzien en dat vraagt van het college om juist in deze tijd de reeds ingezette grote projecten in beeld te brengen.

We zetten als college in op een duurzaam financieel stabiele begroting. Daarbij zoeken we constant naar de balans tussen aandacht voor wat de samenleving nodig heeft in het hier, en voor wat Hilversum nodig heeft om ook in 2040 een stad te zijn waar het prettig is om te wonen, werken, ondernemen en verblijven.

De kadernota is een pijlpaal voor de begroting 2022. De nota gaat over de hoofdpunten van beleid en financiële kaders voor 2022 met een doorkijk naar de volgende jaren. De precieze gevolgen komen in de begroting, die in november door de gemeenteraad wordt vastgesteld.